

מה (א) דהתאפק. היו עם מצות פרעה ומן המלכים רבים וחלו פניו למחול לצנניו, כי נמנעו רחמים על חטונו יהודה ולא יכול יוסף להתחזק לטולם, לכן קרא לעבדיו הולילו כל איש נכרי מעלי כי חזר עונתם (רמב"ן), ור"א הציב עלי לא יעלה על הדעת שלא התודע יוסף אל אחיו רק מפני שהמלכים ימלו פניו, כי כבר השלים להעניש את אחיו מדה כנגד מדה. ואין זו טענה. כי לא התנה יוסף עם אחיו בדרך נקמה לשלם להם בנמול ידיהם, כי התורה העידה על הסבר, ככתוב ויזכר יוסף את החלומות אשר חלם להם, להודיע כי כל מה שעשה יוסף עם אחיו לא עשה דרך נקמה כ"א שיקיימו החלומות וכן היו רלוף העליון ובזירתו כמש"ס, הגה עד הנה לא נתקיים גזרת עליון כ"א באחד עשר ככזים, ולולא שהמלכים החלו כעת פניו, היה מתאפק עד שיקיים גזרת עליון גם בזמנו וירא. ומ"ע לשירות רמב"ן חסר העיקר בנזקא, והיה ראוי לוודא לכל הנלצים לזקש עליו, ורש"י פי' לא היה יכול לסבול שהיו מלכיים נלצים עליו ופומעים שאחיו ומחזיקים עליו, וכאלו חמד ולא היה יכול יוסף להתאפק בזמנו לפני כל הנלצים עליו, ומ"ס הרא"ש. וגם לפ"ז ליטא קטיעה בנזקא. והראש"ע פי' לכל הנלצים עליו, עד שילחו כל הנלצים עליו, והורדך לקרוא להוליאם וכבר טען הרא"ש עליו, אך יכרע הלומ"ד של לכל הנלצים; והנה כל הדמוקים האלה הוא לפי שפירשים להתאפק כמו וירחץ פניו ויתאפק (לעיל מ"ב ל"א) ויתאפק המן, שענינם חזוק והתאמנות והכרח כפשו לעשות דבר נגד רלונו, או עליית כסף ומניעת מעשה (אן ז"ך האלטען, ז"ך ענטהאלטען); אבל מי יכריחנו לזה. הלא טוב יותר לפרש להתאפק משרש פוק שענינו הולאה, כמו ותפק לרעב כפסד (ישעיה י"ח) שפי' תוליד אליו רלונו, ר"ל כשתפרוס לרעב לחמד, תוליד אליו כשפת"ך רלונו הטוב ולהודיעו שהוא צלל טוב ונפס חפלה, וכן וחדס יפיק תבונה (משלי כ') דתרגמו מצינו, וכפ"ס שלומד חכמה עד שגבורה לו להוליאה צפיו. (ומזה אמר הפייטן יום ז' ש"פ אפיק רכן ושיירם. ועל כונה זה בא בתוספת אל"ף (תהלים מ"י) אפיקו מים, שטעמו מולאי מים (אורקוועלל). לכן השתרשה האל"ף כאן בהתפעל). כי הדבור נפה אינו כ"א הולאת ממשבה הפנימית, וכן צל"א יאמר על הדבור (רמב"ן) לשון הולאה (אייסקערן) וכן אמרו (עירובין ס"א) אפיק לשון גלוי הוא, כלומר גלוי הממשבה ע"י דבור. ולפ"ז טעם ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנלצים עליו, שצטרסום חכמים רבים העומדים עליו לא היה זיכלתו להוליא מלה כשפתיו ולדבר אליהם מה שהיה ברלונו כעת, (ער קאָננעט ז"ך ניכט אייסקערן), ולזה הורדך להוליא כל איש מעליו. ומיושב לשון הנזקא על מכונו: (ג) העוד אבי חי. שאל להם זה, כי חשב חולי מה שאמרו עד הנה שימות חזיהם ביון היה כדי שישגו מבוקשם בהשגת צנימין, כי אמת אינו חי, ולזה רלה לדעת האמת (רלצ"ג), ואפשר שה"א ה"א התיינה, אם אפשר הוא שיחיה עוד אפי אמר עברו עליו כל הטרות האלה? נבחרו. הנזהל נתקו מזימותיו ועומד נדהם, אבל המרד דעתו עליו, כמו ומרד על דברי, ומרד ימק ויאמר: (ד) אשר מכתם אחי. לפי פשוט לשון הכתוב (וישז ל"ז כ"ח) ויעצרו וגו' וימטרו ויעלו וימכרו את יוסף רק המלכיים העוצרים אשר שמועו קול לעקתו יולא מן הצור הם ומשכוהו והעלוהו הם ומכרוהו לישמעאלים, כי האחים היו יושבים לאכול לחם מן הצור לזלי שמוע קולו ולעקת יללתו, והיו מנפים על אורחת הישמעאלים שראו מרחוק, ובעודם מנפים עליהם קדמו המלכיים לזוא דרך אחר הקמוך לזור וכשמעם קול לעקתו ומשכוהו ומכרוהו בלתי ידיעת האחים. לפ"ז מלה ומכתם אינו פעל מומשי רק פעל נזכר, כמו מעלתם די שפירשו גרמתם מעילה וכדומה לזה הרבה פעלים שאינם רק מנזכרים, כן טעם ומכתם המכירה. אדם הייתם הגורמים והמנזכרים להמכר (איהר האצט פערזאלטלעט דען פערקויף). וגם אם נתזק דעת המפרשים שהאחים עלוהו ומכרוהו נלמד לפרש ומכתם לפעל מנזכר, כי דעת האחים ה' שישאר לעצד לאנשים שוכני מדברות שאין עוצרים ומנזכרים עליהם, ואין מליחות שיגלה יוסף לאציו כמזכר בתנחומא אמרו נמכרו לישמעאלים הם ומליכין אותו לקלות המדבר, והיא צפרקי ד"א פל"ט. ע"ש. כי אם יהיה עבד לחמד מיושב עיירת מנכ"כ צנלרים שצדקך ארץ פלשתים מלרים קרוב לארץ כנען, גם היא ארץ מרכולת לעמים רבים דבר נקל הוא

שיתרעד יוסף לאציו ע"י עוצרים ועצים הסמיכים. וכיון שמצואר סבאמים לא התכוונו למכרו להשאר
עצד צמנרים, מוכרמים חנו לצאר מכרמם לפעל מנסב, שממכירמם למדצרות נסחצב להמכר צמנרים:
(ז) לישום לבם שאריות. ממונסם ומוקניכם צארץ ר"ל צארץ הזאת, כי צולת הארץ הזאת לא ישאר
לכם כלום, או אמר שארית צארץ, לפי שהם הולילו צמתי סמים ראשונות ממון ומקנה רצ, ולכן
אמר שישאר להם שארית והקנינים הארלים ההם; ואמר ולהסיות לכם, כי אם לא שלמתי ה' אין
ספק שהייתם מתים צרעב, כי צהמנעט השצר צמנרים אין ספק שלא יולאוהו מן הארץ וליתנו
לזרים (ר"ח) ולי"ט שם שארית הוא מענין שארה כסותה ועונתה, ויומטר עליהם כעפר שאר, ענין
מחץ, ועממו שלמתי אלהים הגה כדי למת לכם מזון ומאכל, ומלת לכם חוזר אל האמים שסם
לפניו, ואמר ולהסיות לכם, זה מוסב על בני ציחם, ולמ"ד לכם צמקום של כמו למי אחת של
מי אחת כמי"ש שם כל אשר אחת רואה לי הוא, שלי הוא, וכן לה' הארץ ומלוואה של ה', כן לכם
שלכם, והם בני ציחם (צ"ס) לעצמן לו עכהאלמען ד"א איירינען) ולפירות רי"א היה לו לומר
ולהסיות אחכם: (ח) ולאדון. כמי אדון צעברי מיוחד לצעלי העבד לצד, ועטם לאדון לכל ציחו,
כל ציחו הם עבדים לי, וצארץ מנרים למושל, ודצריו לאציו הוסיק לומר לאדון לכל מנרים,
להוסיק לי אומץ (רל"ט): (יב) כי פי המדבר. ערש"י, ואמר הרע"פ כונת יוסף צזה לומר יעמתי
צאמת כי יקשה מאוד לאצי הזקן ללאת מהארץ, אם לא שיהללוהו השחק לרמות הפלגת גדולת
ועולם כדאו, והיה מן הזקן שארית לכם צפרעות כל שצמי מעלות שיש לי מהגדולה והכבוד,
וכאשר כראו כן תספרו, ולא יאות לי צעלמי, כיון שפי הוא המדבר אליכם. ואין זה יאות לאצמי
מדות מעלות להתפאר ולהתהלל צעלמי, ול"כ מה שאצקט שמיגדו כדרי לאצי אינו אלא כדי שיצוא
אללי. והצ"ח הציא צסם מדרש רבותיו כי פי המדבר אליכם, כפי כן לצי, ואם שלא נזכר לצ
צכחצו דרשו כן, ומפני שהיה יכול לומר כי אני המדבר אליכם, והזכיר פי מפני שהדבור המוטם
צפה הוא כלי הלצ להוליא אשר צמוכו, לכן אמרו כפי כן לצי עכ"ד. וכל להטעים עוד כי דעת
רבותיו צזה כדעת קלת המפרשים שם על המספץ והרנון, כמו ואם תוליא יקר מזולל כפי תהיה
(ירמיה צ"ו) שפירצוהו כחפלי ורנוני, וכן הן אצי כפיך לאל (איוב ל"ג) פירצוהו כפיך כחמלך
וכרנוןך וכן ויתצבנו ימדו להלחם פה אחד (ישוע ט') ענינו הסכמת רנון כלם, ועל כוונה זו
יצואר שם פה המחכר אללו ית' כמו על כל מולא פי ה' ימיה האדם, כלומר רנון ה', כן פי
האמור כאן פירצו רנוני, כלומר רנוני הפנימי הוא המדבר, ואין דבורי מן השפה ולמחן ורנון
לצי צל עמו, אצל פי ולצי שוים, ורנון הפנימי מוסבם עם הדבור החינטי, ויתורגם כי פי המדבר
אליכם (אֲשֶׁר־עָשָׂה־עֲרֹב־לִי־אִיִּם, דער מיט אייך שפריכט) ויחכר יתכן לפרש מלת כי ענין שווי ודמיון
כמלת כמו כמנצור (לקמן מ"ו ל"ד) כי תועצת מנרים, ועממו כאן עיינכם הם כמו פי, כלומר
אחם רואים צעיינכם שהכל הוא כמו שאני מדבר צפי: (טו) וינשק. יש נשיקה צלשון קל, כמו וישקו
איש את רעהו, ויש צלשון צד, כמו וינשק לבניו ולבנותיו, וכן כאן, ועטם האחרון להוראות
כצדות הפעולה, וענינו הערדה והעבקה והעבקה לרוב אהבה, וגם צלשון אשכנז שמי לשונות
(קיספנען, לערקיספנען), (רוחיה): (יז) ולבו באו. מאלנו הליכה וציאה על כוונה אחת כמו לך
צא ואשלמה (מי"א ה' ה'), אמנם אינקלוס וי"צ תרגמו צאו אובילו, כמו לכו וציאו (לעיל מ"ב
י"ט) ומוסב על הצוואה שאמר עליו טענו את צעירכם, תרגמו צאו שואו עומד לולא, כמו וה'
הולך לפניהם (צטלח י"ג כ"א) מדבר קדמיהון כמו הולך, וכן היולא השדה (ראה י"ד כ"ב) פירשו
הכאצ"ע לפעל יולא כמו העיר היולאות אלך: (יט) ואתה צויהא. כתוב צה"א צסוף הציצה ע"פ
המבורה, ואמרו עליו צמכרצצ"י, ה"א דייקא, דמשמעומו דיוסף מצע להון. כוונתו צזה, כי אות
ה"א החלית צסוף השעלים, יורה על עשיית הפעולה צחסץ ורנון, (כמ"ש צולוואה נא ללוט, צטלמה
הנער אחי, ולויתתה אותו לעיניהם דמשה צפנתם) וצא כאן ה"א צפעל לויתת, להורות שהיתה לווי
פרעה זה אל יוסף ומרטו של יוסף, כי הוא השתדל מעממו לצקם מאה פרעה למת רשות לשלות
עגלות לכביעת אציו, כי צטנות הרעצ לא היו רשאים להוליא עגלות מננרים צתבווא, כדי שלא
תחסר התצוואה כ"כ מן המדינה, ולפי שהיה הטוי ומרטו של יוסף, לכן נחלית ה"א צבוסה,
ע"י צהעלותך י"א ט"ו אספה לי, ולזה כאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף, ולא כאמר אשר
שלח פרעה, ולכן היו העגלות סימן לעגלה ערוסה לר"ל, ואם מנאוי פרעה לצד שולמו העגלות
לא יתכן היותם לסימן זה, ראה איך דרשחם מייסקדת על אדני דרכי הלשון: עגלות. מיצ"ע סרני
דמייגדו צמורתי, וכפצש"ים עגלות וצהמות למשוך, כי לא היה אדם יכול להוליא מן המלכות
עגלה כ"א ע"פ פרעה, ודוגמא לזו צתלמוד אין פרה ותזירה יולאה מננרים אל"כ נעלה האם שלה;
ולפ"י אסער עגלות כאן כפול צהוראתו, מן רכצ (וואנען), ופרה רכה (יונגעם רינד), ועטם עגלות,
סרות רכות אסורות צמיי רכצ, ואין קסידא צמיי הנתעוות: (כב) חלפות שמלת. צדיים האוים
לחמליים

להחליטם לעת הרוך, כ"כ המופתים. ואין צוה פעם, הכי היו בני יעקב מקרים מנגדים הראים להחליטם לפי העת, ואין צמנו אלה מנחה כבודה ומשונה. לכן כ"ל מחליטות הוא מענין מחלפות ראש (שופטים ט"ז) שטעמו למד מונסקרי לשון, קליעה ואריגה קולטת מער הקלועים וארזים יחד (האחרפלעכטען — לאפעט) והראה דומים לזה בלשון ערבי וארמית ויחכן לשון חליפה צענין אריגה כי החוטים מחלטים ונאים פעם הם למעלה פעם לנטה פעם לאורך פעם לרוחב פעם לאחור פעם לפניו ופעם חליפות שמלות נגדים עשויים צאונות אריגה, והמלרים היו מעורפמים צאונות אריגה ככתוב (משלי ז) מנוצות חטון מלרים, עובדי פשמים שרקות ואורגים חורי (ישעיה י"ט) והיו יכולים לחרב חוטים דק מן הדק כקורי עכביש, והנגד הנעשה ממנו אלה יקר מאוד ולא היו מחלצים זהם רק המצויים והנכזרים ליוקר מליאותם, והיתה ח"כ מנחה כבודה ומשונה מיוסף לאחיו: (כג) עשרה חמרים. ראיתי ברא"ש שכתב, לכן שלח עשר מכל מין שהוא מספר שלם כדי שיוכל להפריש מהן מעשר כאשר נדר כל אשר תתן לי עשר אעשרנו. ואין זה נראה כי מעשר צדק ולאן אמר רמנא, ובטמאות ודאי אין מעשר נוהג:

מו (ד) אעלך. אחר שאעלך ואוליך מטס חוסיק מעלה על מה שהיה לך קודם דתך לטם בלמרו ולהעלותו מן הארץ ההיא אל ארץ טובה (רצונו עובדיה ספורי). וישמש מלת גם לטם תאר, כמו ולבש יולד גם הוא (נח י"ד כ"א) שטעמו הוא המנוחה ציתרון מעלותיו (דער פארזיגליכט) כמש"ס, וטעם "גם עלה" עליו רצת המעלות (וירדיגעט עומפארשטייגען) וכולל צוה עליית זרעו ומלרים מרובים בתוספות מעלות נכזרות: ויוסף ישית ידו על עיניך. לדעתי היא מליצה על המשחל לטעמע ולשמה לב מצרו אשר נפשו ענומה עליו מלאה על לרה המעוהדת לצוה עליו, כי זה דומה למשים יד על עין מצרו כל יראה צרע אשר לפניו, זה כי ראה יעקב מציריחתו למלרים תחמיל קיום הנצוה שנאמר לאצרהם בצריח צין הצתרים גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועצדום וענו אוחס, ואם באצרהם נאמר חימה חסכה גדולה טפלת עליו ומכשיר ליעקב שהיה הולך ומתקרב לצוה בארץ אשר זו ימי העווי ממשמשים ונאים ואף שהודיע ית' שמירידה זו תמנח לבסוף עלייה גדולה לצניו, בכל זה לא יולט שפס יעקב תהא ענומה מלרת צניו אחרי שהמשך ימי השעבוד, לכן נא חליו הדבור "יוסף ישית ידו על עיניך" כלומר הנני מצטייך כי שעשועי נפש לאין שיעור תמנח צהיותך קרוב ליוסף, הם ימלאו כל חרדי לבצך בשמחה וגיל, לא יהיה מקום פנוי בלב שמוכל לרה ותורה לשכון צתוכו, כי שעשועי נפש אלה שחשיג מנכך יוסף, הם יעמלו ויסגירו עיניך אשר תראה צרע אשר תמנח את צניך אחרך, והתורה על העמיד אשר תראה צעין שכלך לא תהא שולטת צרעיונותיך להדאיז את נפשך, מרוב שמחה הזמנית שחששתעע עם יוסף, וכמו שהעיד הכתוב, ויחי יעקב בארץ מלרים שבע עשרה שנה שלמרו צו המופתים, כי שבע עשרה שנה שהיה צמלרים קרוב אל יוסף, הם לצד היו ימים של חיים, כי כל שנותיו הקודמות היו ימי של לער ואינם ימים של חיים. מלת עיניך כפול בהוראתו, ראות השכל, והעווי (עלענדען בליקן) כמו חליו יראה ה' צעני (ש"ו) שפירושו צעניי כמש"ס הרשעים שם, היר"ד צין העי"ן והנ"ן רחוי להתאחר, ומשפטו צעניי וטעמו כן מראה עיניך צעניו התימר, ובמכרש"ב (ויחי רע"ז ז') כל יוננוי דיעקב צלערא היה וכו' וכד יוסף אחרם מניה מה כתיב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רועה וגו' וכל יוננוי דיעקב לא היה ליה לער כהאי והוא צני כל יונח לאינון שבע עשרה שנה דיוסף, מאי קאחיצו ליה ויוסף ישית ידו על עיניך הא לך שבע עשרה שנה אחרנין צענוגין ומפוקין והנאות וכסופין ה"ד ויחי יעקב בארץ מלרים שבע עשרה שנה וגו', ובפרקי דר"א אמרו, יוסף ישית ידו על עיניך, יעמץ עיניך לאחר מיתה, אפשר שהמכוון צו, הוא יעמץ עיניך צמין מלרות מה שהיה אחר מיתתך, כלומר שמועד שעשועיו לא תשים לב על העווי והשעבוד שהיה לזרעך אחר פטירתך, והרש"ב פירש יוסף ישית ידו על עיניך, על עיניך, ולר"ך, הוא ישחל לעשותם, ולא יחכן כי מה הנה העניינים הצדים והלרכים הגדולים שהיו מוטלים על יעקב עד שאין אחד ממצעים נפשותיו יכולים להשתלל זהם בלעדי יוסף:

(י) ושואר בן הבגעיית. בחי"ב שאלו הוא זמרי דענד עובדא דנכנענאי צשטיס, וב"א (סנהדרין ט"ב) הוא זמרי צן סלוא הוא שלמיאל צן לורי שדי הוא שאלו צן הכנענית, ואמר הגר"א מ"ו שלזמרי יהיו נשמה אחת עם שלמיאל הלדיק צחיר ישראל, אבל הוא ע"ד גנאי לו ולנשפתחו ולשצטו, והיה הסטא פורח מן הפרש ומשאלו צן הכנענית, וכמ"ס שרש פרה רות ולענה, שרש שלמח ממנו פירות רעות, ועד"ז אמרו פסל מייכה עזר עם ישראל צים, והלא היה כמה מלות שנים ציניהם, אלא השרש שלמח ממנו איש מייכה שעצד הפסל, הוא שעצד עומס, וכמו שכתלקה השפירה צנת שראה יעקב את אפרים שעתיד לפרות ממנו ירבעם צ"ב: (יז) ושרח אחתם. כתב רמב"ן (פנחס ושם צת אשר שרת) לא אמר צת אשר כי לא היתה צתו כ"א צת אשתו שהיתה לה מניש אחר, וכת"ל

וכת"ל זה אשר זה אחת אשר, לכן אמר כאן ואת אחותו, שהיתה אחותו, מן האם ולא מן האב, ע"ש. וכדכתיב אמר צפנת הישר (הנילו רויה) אחת אשר היתה הדורס זה חנימאל בן עמר בן שרו, והיא הניחה עמה מעמר הנהר את שרת בתה, והיתה זה ג' שנים ותגלל הנערה צנית יעקב. והדברים תמוהים לח"כ איך נחשבה בכלל שש עשרה נפש שילדה זלפה ליעקב. וחק אס כדחוק לפרש ותלד שגולה אחת זלפה, עדיין יקשה איך נחשבה בכלל שבנים נמש כיון שאינה מיוצאי ירך יעקב, וקרא אמר הצאים ליעקב יולאי ירכו: (יח) שש עשרה. בני האמהות היה כפל מבני השפחות, כל גבירה שני פעמים כמו שפחתה, כי בני לאה ל"ב (ורק יוכבד השליימה למנין ל"ג לרבותיו ולמכרשצ"י יעקב עלמו השלים) ובני זלפה שפחתה החלי והוא ט"ז, בני רחל י"ד ובני זלפה שפחתה שצנה (הגרי"א): (כ) אשר ילדה לו אסנת. כנר הודיענו במקץ כי אסנת ילדה לו את אפרים ומנשה, והיה יכול לומר צקינור ובני יוסף ומנשה ואפרים כנשאר צנים, ולמירד מנשכת סופרים צנסכ"א כי דינה הולידה את אסנת ומנשה, וכ"ה צפנד"ל ובמדרש אבכיר צילקוט וישב וכ"ד יצ"ע, כי אסנת זה דינה היא הגישתה ליוסף צנורים. ח"כ טובל לומר שהיא השליימה את מנין שבנים נמש, וכלל אחת הכתוב צנים למעלה (פתי"ו) כל נפש בני ובנותיו, חף שלא היה לו אלא זה אחת קרא את זהו בכלל צנותיו, ולטעם זה הודיענו כאן ערד הפעם אשר ילדה לו אסנת. ואפשר שנקראה אסנת שהיא צהיפוך אחוון אסנת, על שהיתה זה אנוסה, והא דכתיב מלכד נשי בני יעקב, ע"כ פירות מלכד הנשים שלא הוכרו שמונתם ושלא היו מיוצאי ירך יעקב, שהיה הזכיר דינה והיא היתה אחת שמעון לדעת רבותיו: (כו) ילד לו. אמר זהם לשון יחיד, וכן לעיל (מ"א ח') וליוסף ילד שני צנים. וכן לקמן (מ"ח י"א) הלאה אחי אלהים גם את זרעך, ג"כ בלשון יחיד, וראיתי צפנת הדורות שהציא צנס נתינת ישרים צנס צ"ש כי אפרים ומנשה תמוהים היו, ואפשר שנטעם זה אמר זהם לשון יחיד שבלידה אחת נולדו וכאחד נחשבים: (ל) אמותה הפעם. מלרות אחרות נוסעתי, ואחר התשובה אספו עלי רעות, עמה בזאת שנטעתי מלרתך אחרי ראותי את פניך, יהי לרון שאמות בזאת התשובה ולא יוסף עלצ עמה (רע"ס), ולזה צא ה"א שורה על הבקשה והלרון, כמ"ש בזאת ליתיה: (לד) כי תועבת מצרים. להמקשרים תועבת לשון מירוס וציון, יקשה איך יכנה את אחיו צנס המשוקץ והמתועב צעיני תועבי הארץ ואיך יאמר על מצרים ושמות שרי מוקנה, והנכון כדברי רבותיו שאמרו במכרשצ"י (פינחס ר"ן ע"א) מאי תועבת מלרים וכי על דשאין ליה כתיב תועבת מלרים אלא דחלא דמלרי ואלהא דילהון מוקרו תועבת מלרים, כמה דכתיב כתועבות הגוים, דחלא דשאר עניין, ת"ת חכמתא דיוסף דכתיב ונקלה אחיו לקח מנשה חנשים ואלויף לון למימר חנשי מוקנה היו עצדיך וגוי, מלכא דהוה שליט על כל ארעא ואצא למלכא עביר כלא יעבוד לאחיו דישאין לון ולא יחשבון לון, למעבד לון רועי לאן, אלא ודאי תועבת מלרים דחלא ואלהא דילהון חקרי הכי, וע"ד זה כתיב הן נוצח את תועבת מלרים, אמר יוסף כל מייטב מלרים היא ארץ רעמסס, והיהא ארעא אפרישו לדחלא דלהון לרעיא ולמייחך צכל ענגיין דעלמא וכל מלרי חשיבו לאינון דרעאן דלחליהון כדחליהון, אעבוד לאחי דירחון הווא ארעא ויסקדון לון מלרי ויחשבון לון כרקא ליות, והיינו דכתיב כי תועבת מלרים כל רועי לאן ממשצין לון כדחליהון ע"ש. ולפ"י תועבת מלרים דלאן אינו רק מלד ישראל, כמ"ש רש"י בתועבת מלרים (וארע ח' כ"ב). (וקרוצ לומר כמו שפרש מאצ צאל"ף יורה כמו תעב צעי"ן (כצעמוס ו') החאצ חנשי את גאון יעקב דתרגמא מנבל חנשי וכו"מ רש"י שם, ככה תעב צמוקס מאצ, ורעס תועבת מלרים כל רועי לאן, רועי לאן הם תאצה למלרים כלומר ארובים אללם עמ"ש (וארע ח' כ"ב) וחד מהמכונים הראני נוסחא אחת בתרגום אונקלוס שתרגם גם כאן ארי צעירא דמלרי דשלין ל"י כל רעי ענא, ונראה דעמו ג"כ כדלעיל, והוא כמאמר המדמה והמשווה שני דברים זע"ז חף שאין צו כ"ף השואה כמו גור אריה יאורה, צנימין זאצ יטרף, לצ שמו ייטיב גהה, שצטרלס לריך להוסיק כ"ף השואה, וכן כי טעאת קסמ מרי, מדמה המרי למטאת קסם כאילו אמר כתועבת וטעמו כמו שהלאן שהוא ירחס (תועבת) משווב צעיניסם ככה רועי הלאן נכבדים אללם, והנה גם צמוקמות המוחכר צסם כ"ף השואה ע"כ אין הנוכון צו השמות גמורה צאין הבדל (דמיתי לקחא מדצב הייתי ככוס חרות) לדמות צלורת הקחא והכוס כ"א השמות צלד מה, ככה השמות הלאן לירחס אינו השמות גמורה למשווב צמוקס הרועים לירחס, כי חלילה לו ליוסף לחשווב כמו אלה כ"א השמות צלד מה לענין היקר והצדור. והנה רבותיו ישמשו מלת כי להוראות השמות כמלת כמו, צאמס (פסחים ג') מר כי אמרי, ובסנהדרין (ס"ה צ') דמשתעי כי אורתי, ובצמחים (ל"א צ') צהאי כי אורתי ובהאי כי אורתי (שם ל"א צ') כי ונמה, מה ונמה (ושם ס"ב א') כי צית מה צית. דדמית עלאי כי אריא ארצא (ב"ב קס"א ח') ואפשר שצמאמר כי מטאת קסמ מרי, מלת כי הוא כמלת כמו, וכן כאן כי תועבת פ"י כמו תועבת. עמ"ש אמור כ"א י"ח כי כל איש:

מז (ו) ואם ידעת. אם נחזרנו עם ויש צם אנשי חיל, הוא למוחר, כי הי' די לומר, ואם יש צם אנשי חיל גור, לכן כ"ל דמלת ידעת ענינו חסך ורלון, כנגל דבדרי רבותי דעתו לחזור, כלומר רעיו, וכן בלשון הכתוב מה אדם ותדעו (תהלים קמ"ד) חספון ותלנה זו, ומה להמפרשים עץ הדעת טוב ורע, כי פרי חילן זה מוליד באוכליו חספון והרלון אל דבר והפוכו, ועם ואם ידעת, אם חספון ותלנה (וועגן דוא עם ויילכט) כשים צם אנשי חיל הרשות צידך למנות אותם לשרים על אשר לי, חין אני גחר להיות כן, כי אולי התמונת כזה פמיתות הוא לפי מעלתם, לכן הדבר חלוי ברלונך ולזה לא הוטעם ידעת בגינה מחוצרת לויש צם כ"א ברביע שהוא מפסיק: (ט) מעט ורעים. על מה שאמרת כמה ימי שני חייך, אני אומר כי שני חיי ר"ל שנים שהם של חיים בלא לער, היו מעט ורעים ברוב ערדות מזונות ודאגות הקורות, כי היונים אשר צם יהיה האדם צורה לא יקראו שני חיים, כאמרת שנים של לער אינם של חיים, אבל ימי שני מגורי היו צין הכל ק"ל שנה, ולא השיגו ימי שני חיי אבותי ציני ומגוריהם, כי אבותי אצ"ט שהיו גם הם גרים בארץ לא להם, מימי היו להם ימי חיים רבים בלתי לרות, אבל שני חיי לא השיגו לשני חיי אבותי שהיו להם ציני ומגוריהם (רע"ט). ומי' מלת רעים קשה כיון דמימיים של שומה הוא מדבר, ויתכן כי מלת רעים כאן אינו הפך הטובה כ"א הפזר והפיזר הפך ההתאחדות והתצקות, כמו ורעו לזיותי (ירמיה י"א) שיחפרדו ויתחלקו חלקיו ע"י שצירה (לעברכעבן) כל דועיק חרעה רוח (טס כ"ב) חרונותי יחדדון לכל רוח (לעברכעבן) חרועם שצט ברזל ככלי יולר חפלים, ר"ל שיחפרדו זה מזה ולא יהיה להם אחרות לעמוד נגדך להלחם, רעה החרעה הארץ פור התפורר (כ"ד) התפרדות והתחלקות צין אנשים להיות נבדלים זה מזה כפיירדין, ומזה עושה שלום ובורא רע (ישעיה מ"ה) מלת רע כאן ענין פירוד החלקים פיזור האחדות שאין זה נמכרים עם זה, והוא הפך הלשון, שענינו אחרות והפכמה שצין החלקים, ועם רע (אופאייניקייט) ואין רע זה הפך הטוב שהשלום קדם אליו, ועם מעט ורעים, ימי שומה שלי' היו מעטים בכמותם, וגם אחר המעט היה מפוזר ומפורד, ולא היה מעולם שומה הנמשכת כמות זמן מה לומר שנה זו או חודש זה היה לי לשומה, כי ימי שומה המעטים היו מפורדים ומרוקקים זה מזה, ויום אחד של שומה נחטל ברוב ימי חובה שקדמו לו וברוב אחרות שצאו אחריו, ומכנס מעט ורעים (וועניג אונטערבראכען) -- והנה לכל המפרשים לשון שני מגורי טעמו גירות טלטול ולער, ולא ידעתי לכיון כל זה בלשון מגורי, כי כל הלרות שהיו לו ליעקב ועשו ולצן דינה ויוסף אינם מלך הגירות, גם דרכו של לדיק להיות שומה ציקופין לא להזכירם חמיד, שכלאה כמתלונן, ועוד מה ראה הכתוב להדיענו כספור זה, והם דברים של מה צנך ואין יולר מהם תועלת למורי, לכן יתכן שיש בדברים אלה למוד יקר רב התועלת. חס, יש לכל צן דעת המשתדל אחר שלמות הנפשי, שני דרכים לנעוד צהם את הש"י, אם צדך הכובש, אם צדך הישר, דרך הכובש הוא, שתאות נפטו הטבעית הבהמית צנוקמה עומדת, והיא מעשה את שלה להתעורר צו בכל יום, אונס מלך נפטו המשתכלת הרומנית, כובש אותם ומכניעם לעצרות הש"י, ואף שאינו רואה בצחירת רלון התארה הגשמית וידע שהוא עברה ועון, מימי הלצ מוטעו יתמוד שלא מרלנו והוא נגד צחירתו, הנה העובד את השם צדך זה הוא צמלמה חמידית צנפטו, כי התאות הבהמיות יתרחו חמיד ריב ומדון צנפטו עם התארה הנפשית הרומנית, ומיי איש העובד את השם צדך זה קראו יעקב כאן שני מגורי, כלומר שנים שישנם צחרסור ריב ומדון צנפט (קאמפטיא-חרע) מגורי מלשון איש חמה וגרה מדון, והתגר צו מלחמה, מתגרת ידך איז כליתי, ומורגל צרבותינו לשון תגרא על הריב והמדון (האי תגרא דמיי לצדקא דמיא) ומזה (איכה ז') תקרא כיום מועד מגורי ומקצי, כלומר ממחרתי ריב ומדון להלחם צי. ומלאתי צמכרשצ"י (וארץ כ"ז א') וגם הקומתי את צייתי אחם לתת להם את ארץ מגוריהם ממי ומגוריהם, כד"א גורו לכם מפני חרצ, צין דליהו אתר דאשדי מגורי' צעלמא וכו' אשר גרו צה, מיומא דאתקריצו לבני קצ"ה דחילו צה דחילו ודחילא עלאה צה למיער פקודיו. -- ועצרות השם צדך הישר, היא כשהיא חמידית צאין ריב ומדון צנפט פנימה, אם הלצ מלא צאהבת השם ולא בשאר צלצ מקום פנוי לשכון שם תארה צהמית, כענין ולצי חלל צקרצי. שהתארה הבהמית היא כמות וכחלל, ואינה מתנגדת אל התארות הנפשיות הרומניות (וכבר הוכנס מגדולי הנוצרים שהעובד צדך הישר הוא מעולה מן העובד צדך הכובש, ללא דעת הרמזים צשפי לשוונה פקדיו שמתלק צין החוקים למטרסמות) והוכסה למדנה זו נקרא מי צאמת, כי כל כמות נפטו משחללים להשגת החיים הנלחיים. וגם כח אחד מכל כמות הנפשיות לא נעדר מלהשתלם באומלעיים המוציאים אל הנלחיות, והנה חין פסק כי יעקב צחיר האבות היה עובד כל ימיו צדך הישר וכל יום היה מי חיי השלמות האמתית, ככתוב ויהי ימי יעקב שני חיו, כי כולם היו שנים של חיים, אונס צדברו אל פרעה היה מקטין עלמו כדרך הלידיקם

הדקיקים, לכן אמר יונו בני מגורי, כאלו רוצו שנתחיו לה היה עודד רק צדק הכובש, שהוא צדיק ומדון בנפש פנימה, והיה לדין ללחם נגד ידרי תמות הלז וללחם, אמנם שנים של מיים, שהוא צדק הישר צלתי ומלמדת הישר, היה צעיניו מעטים, וגם אותו המעט הי' צלתי הלטרמות, ורק בזמנים נמרדים זכה לימים הראויים להקרא חיים צלמתי, ע"ז אמר מנעב ורעים, וגדל מה שהקפין מעשי עלמו הגדיל מעשי הצוחי, לאמר שרוב שנותיהם היו שנים של חיים, צימי ומגוריהם, ר"ל צימים שומד פנע חלושית להיות זהם צריז ומדון פנימי מלד נפש הבהמית, היה להם שנים של חיים, כולם היו שרים להשגת שלמות הנפשי האמתי ללכת צלור החיים, לכן נאמר בצחותיו צימי ומגוריהם, ימים ולא שנים, להמעיט זמן ומלחמתם הפנימי, כי רוזי דרושם היה שלום השנימי בנפשם. והתכוין יעקב בתשובתו זאת אל פרעה לעורר את דעתו, שאין מה שנקרא צפי ההמון בשם חיים כי הרהעים צמייהם קרואים מחים, כי אמנם אינו ראוי לקרוא בשם חיים, רק להשתעצב כל תמותה נפשו לשמים לעבוד עם עבודת השם: (יב) לחם לפי הטף. לפי הדין לכל בני ציתם (רשי"י) פירש הטף לכל בני ציתם, מפני שהטף מורה על הקטנים בלבד, וכל בני ציתם מורה על כל הגמלאים בציתם וחו הרהמ צמלות ואת כל צית אחיו, והתכוון שאמר לפי הטף צמקום כל בני ציתם הוא מפני שדרך הטף לפרד הלחם שלא לזורך, אמר שאף לפי לורך הטף שדרכו לפרד ולהשליך שהוא יותר מוכדי לרכו לכלל כשי"ל לפי הדין להם (הראשם) למי"ז אין לורך לפרש מלת הטף על הקטנים כ"א לשון רבוי ותוספת כמורגל בצרמי וצרותינו, ליקבש"י טפי מד (צכרות ג') דמרגיל טפי (תמורה כ"ד) וכן צהרצה ומקומות, וטעם להם לפי שיעור המרובה (חיים איצערסלרוסם) אמנם יותר יתכן לפרש מלת הטף מלשון טפופה שצארמי ורבותינו (כציונא מ"ח) מדה טפופה, לשון קו האדה ציושר לא גדוש ולא מחוק, וכן חלף טפף גינאות (צ"צ ע"ה צ') ר"ל חלף גרות טפופות, שצניות צנין שזה בלא תוספת ובלא גרעון, וכן בלשון הכתוב הלוך וטפף מלכנה (ישעיה ג') ע"ש צתום' וצערוך טפף, וכן לחם לפי הטף טעמו לפי שיעור הראוי בלא תוספת ובלא גרעון (לור געיניע) ולא נחן להם רק כדי טפוסק לא למוותרות, לפי שהיחה שנת רעצון כצתענית י"א ח' כל המרעיצ עלמו בשני רעצון וכו' צזמן שהגזור בלער אל יאמר חלף לצית וחוכל ואשתה ושלום עליך נפשי: (יג) ולחם אין. חוזר לענין הראשון לתחלת שני רעב (רשי"י), דאי לאו חזרה לענין הראשון חלף ספור דצרים זא"ז, דגם אחר שכל יעקב למגרים היה רעב, הל"ל ולא היה לחם בצרף, ומלכתי "ולחם אין" נודענו שאין זה ספור דצרים זא"ז, אלא חוזר על הראשונות, לפי שהפסיק בנספור אחי יוסף וצית יעקב, ומליטנא דקרא גלוי לדעת רצותינו זזה דומענא יעקב למגרים טסק הרעב, מדאמר ולחם אין, להורות שאינו אלא חזרה לספור ראשון, וכן מדאמר ויצאו אליו צנהה השנית ולא אמר צנהה האחרת, משמעו שכל היה רק שתי שנים בלבד (רד"ס), דומה למיש רשי"י צפי יוסף הורד מלריינה, ועל זה' עקד את שרה, ועל והאדם ידע כותש"ס: (יד) ויגדלם. שלשה לשונות משמשות לשון ההגבה, נהג, נחה, נהל, נהג הונח על פעל ההגבה כלומר העלעול התועבה שנותן הנהגיג למתנהג והולכתו אותו, עפ"י דרכיו ורלונו של הנהגיג (דלחם פ"הרען) וגשל על תקון ההגבה כלומר ההערכה הסדרית ואוסן המועיל זה כדי להלמיח למתנהג איזו תועלת וטובה ע"י ההגבה (דילא ספלעגע), וההצדל שצין נחה לנהל לרש"ס נחה ישמש על ההגבה שעל ידו המתנהג לול מן הפסדף שלא יקדענו טמן ופגע רע ומכל נוק חף שהי' צמקום הסכנה, ונהל ישמש על ההגבה שעל ידה ילמיח תוספת חוצה למתנהג כמו על מי מנוחות ינהלני, תחניט ותהלני, ועיניט תת רחצה וקורת רוח למתנהג מה שלא היו צולת ההגבה (צקועוועמליקייט) ונחה הענין כאן וינהלם בלחם, ואונקלס שחרגם חניקת אינו לפי הנהל רק לפי המכוון: (יד) כי אם תם. רשי"י פי' אם כמו אשר, ורע"ס פי' אם כמו אמת. ושנעתי לפרש כי אם לשון תנאי בצרוב ומקומות, כי חף שנתנו כפסם ובהמתם ליוסף כדי לתת להם לחם עבורם, מי"ז לא ידעו קצב דמי ומסיר הלחם שנתן להם עד הנה, ואולי אחר שצזון הראוי יעלה סטום הכסף והצנהמה יותר משיווי הלחם שקבלו, לכן אמרו בלשון תנאי, אם כנר תם הכסף והצנהמה עד שאין לנו לייחל עוד לחם עבורם: (יט) למה נמות. לשון מיחה נופל גם ע"ז שאין צו רוח חיים, כמו צעפר ימות גועי, כי צטול כחי המיחה מן הטומא זה מימתו, חזו גם אנתנו גם אדמתנו: (כב) אדמת הבהגים. לא צילדו המפרשים מה התועלת צהרעה זו, ולא עוד חלף שהחזירו הכתוב עוד הפעם צפוק הענין, וי"ל שהתכוין צזה תועלת גדולה לבית אציו, כי צהעצרת העם לערים עד שלא נשאר אחד צתוקת ארלו, הוילי גם תושבי ארץ גשן לארץ אחרת והוטיצ שם כל צית אציו, ועדיין היו צית אציו דומים לשאר תושבי המדינה לתת החמישית לפרעה, לכן המליח תחצולה זו שיאלכו הכהנים את חוקם היתון להם ואדמתם לא תהיה

היה מכורה לערעה ואין עליהם עול נתינת הממיתה, וזה גם אחי יהיו חסדים ממש המונס, כי להיותם רועי לאן המשוב מאלד צעיני מלרים, להיותם מנדלים הנהמות שהם חלחות שלום, כעוזר צנה עקדם, הם דומים וזה לכהניהם מערתי חלוחם, וכמו שאלו פטורים מתשלומי המונס ככה חלה המקיימים אותם, לכן אמר (פ"ז) ויחזו זה, שהיתה ארץ גשן להם לאחזה, שאין מוטל עליה שום מוס, הפך שאר חושבי הארץ שלא היתה להם אחזה, לכן החמיצו למס המונס. ויציע אמר בתכונתו ארעה דכומריא לא זגן מן גבלל דמוון ליה זכותא זומן דנעא רבויא למקטלי ושיצובי מן דין קטול: (לא) על ראש המטה. להמפרטים אין להשתמריה זחא התימכות עם ענין הפרשה (עי' רא"ס), וה"ל כמו שפמות מטה ומשכב הונח על הערם שהלדס נטוי עליה לשכב ולישן, כמו מטה כסא ושלמן (מ"ד ד') יכנו על משכנותם (תהלים קמ"ט) תכנונו על דמכיהון (שלאשטעללע), ככה הונח, שניהם על מקום מנוחת המט בקברו. כמו ינחו על משכנותם (ישעיה כ"ז) וילך דוד אחר המטה (לייכענצארע), ונזה דצבי רז"ל נושא המטה, המספר אחר מתן של ת"ח (צרכות ר"ע מי שמתו) כי הלדיקים גם אחר מיתתם קרואים חיים ועכביהם צקצריהם חיה כ"א כחי השוכב ישן על מטהו ע"ד ורבים מישיגי אדמת עפר יקילו (ע"ש משה"א), וזה הענין אמר כאן שהשתמיה על "ראש המטה" אחרי שהצטיחו יוסף וקבל עליו נשבעה להשכיבו בנערה עם אבותיו, הנה על גודל חשיבות משכבו זה כתן תודה בהשתמיהו, מלח "ראש" יורה ענין יקר ומשוב, כמו בשמים ראש, ומלת "על" ענין סבה כמו על צית ישראל ועל עם ה', וטעם וישתחו על ראש המטה שהשתמיה לתת תודה על מעלת שכינתו (דער ווידריגען לאגעשטעללע וועגען). וקרוז לזה אמר צמכרשצ"י (ק"ד רכ"ז ב') אר"א וישתחו ישראל על ראש המטה וגו' כיון דידע יעקב דהא צדגאח עילאה אשתלם ודגאח דילי הוא לעילא עם אשתלם וכו' עיין שם:

מח (ה) בראובן ושמעון. כאלו הם בני מונס ולא ירשו מונך כלום, כי אם היה נותן הבכורה ליוסף ומנשה ואפרים וישראל, היו למנשה חלק בכבוד צארץ ג"כ, לכן אמר שיהיו כבניו מונס ולא לא תהיה צורה למנשה על אפרים. אבל מולדתך ר"ל בני מנשה יהיו על שם אחיהם שיוולדו למנשה ואפרים אח"כ ויחלקו בנכסך (רא"ס): (ז) ואני בבא מסדן. ערש"י, ורז"ש טען עליו שאין כאן מקום לענין זה ויותר היה לו לומר דברים אלה בעת שואלו מונס הבכורה צארץ כנען, לכן פ"י שהבדים נוגעים בענין הכלה, שמוננה סיים דבריו, אמר לו כשמתה רחל לא הולכתיה לקצרה צמקום אחר לפי שמתה צין חלק בנימין וצין חלק אפרים, לכן קצרתיה שם שתינת על משכבה בחלק העמיד ליפול ציד צניה, ואמר היא צית לחם, להודיע ארש"י שנקראת עמה צית לחם עתידה להקראות אפרת ע"ש אפרים, ופתס צית לחם היא בחלק אפרים, ומה שהוא בחלק יהודה נקראת צית לחם יהודה: (יב) וישתחו לאשיו. ת"א ויציע על אפרים, וכ"ת וישתחו אפים (ירמ' י"ט) על אפרים, וא"כ אין לאשיו חזר על יעקב ר"א על יוסף שהשתטח על פניו ארנה, ומומרים לזה וישתחו למוך לאשיו ארנה (ש"צ) שמוכונו ע"כ לאפי המשתמיה לא לאפי שהשתמיה אליו, ולפ"י לנ"ד לאשיו כמלת את או כמות צית, וכמ"ס צמקום ויגש צלהרות לפניו בגשה: (יג) ויגש אליו, וצמקום אחר אמר ויגש לו ויאכל (לעיל כ"ז), וההדל זה לכש"פ הגשה עם מלת לו אז ההגשה היא בעמנה המכלית, דהיינו שיהיה המאכל קרוז ומנוך לו, והגשה עם מלת אל אז ההגשה אינו רק הכשר המכלית, והמכלית עלמו יצא אח"כ דהיינו שיתצרכו עמנו, וזהו ההדל בכל הפעולות הנפולות ציחוס גבול שאליו כגון, הליכה ציאה יציאה עלי' ירידה פני' נטיה השקפה שמיעה וכיולא צהס, אם יצאו צלמ"ד יהיה הפעל בעמנו המכלית המצוקם ואוזן עם מלת אל יהיה הפעל רק העמנו והכנה אל המכלית שיצא אח"כ: (יד) שכל את ידיו. צמקום ידיו בלא ראות השכיל והצין המנשה הוא הבכור (רע"ט) וצמקם נחשו המפרטים: (טז) ויברך את יוסף, לרשצ"ס כוננו ויצדק את בניו, כי צרכת הצנים היא צרכת האב, וכפי הרשצ"ס, וכ"א צמכרשצ"י (צבלק קס"ז). ור"כ כי ע"כ נריכים אנו לומר כי צרכת יעקב את הנערים היתה אחר השתדל יוסף עמו לשום ימיו על ראש מנשה הבכור, כי מה יתן ומה יוסף צמקו את ימיו מעל ראש אפרים אחר הצרכה אם כצד נעשה כן צענת הצרכה שהיא הונן העיקרי אל הוראת הגדולה לאחד על האחר, אלא ודאי שהשתדלות יוסף עם יעקב צשימת ימיו על ראש הבכור היתה קודם הצרכה, וכפי הרשצ"ס וירא יוסף כי ישית אצו וגו' ר"ל קודם שצרכן ראש יוסף ששכל יעקב את ידיו אמר לא כן אצי, ופירוש ישית לשון עמיד ר"ל שצבורנות ידיו וצוהשטמו אותם הכיר יוסף שרלטו להשיט יד ימיו על ראש אפרים, לכן תמוך את ידיו להסיר אותה מעל ראש הנעיר ולצומה על ראש הבכור ודבר דצרו אל יעקב, ויעקב השיב לו ידעתי בני ידעתי והיה כל זה לפני הצרכה, א"כ שלשת הפסקים וירא יוסף וגו' ויאמר יוסף וגו' וינאן אצו וגו' כל זה היה לפני הצרכה, ואח"כ

ואח"כ צדק את הנערים בצרכה המתחלת האלהים אשר התלכו וגו'. עזאל כאן ויצדק את יוסף, וזין ונתן את כלן קיינן הפסול שיוסף הוא הנצודק אזל ענינו כמלות עם על המטרפות, כי כמו שהוראת מלת את על המטרפות הגשמי, את יעקב איש וציתו זלו שהמטרפו יחד צביאחם, ככה יורה על המטרפות הרוחני כמו את האלהים התהלך נח, שנכל תהלוכותיו לירק ומתעבתו להיותן כמי הרגון האלהים ולא עשה מאומה הפך רגונו (ויט גאטס, נאך דעסקען ווילנען), ככה מלת את יוסף הוא המטרפות רוחני ומשגי, שזירך יעקב את הנערים בהמטרפות יוסף רנה לומר בהסכמות דעת ורגון יוסף, כי צלל יוסף דעתו מפני דעת אציו והתרגה בנפס חספה לרגון אציו לשום את הימין על ראש הצעיר, וחרגום את יוסף (ויט איינווילליגונג יוסף'ס) ולא היתה הצרכה שלא לרגון יוסף אזל הסכימה דעתו לזה: האלהים אשר התהלכו. כל המאמר הזה הוא נושא צלתי נשוא, כי לא נאמר כאן לא מנעשה ולא תפלה, ואם הוא שז על הסקוק שלאסריו, הנה צסקוק שלאסריו נזכר נושא צפ"ע המלאך הגואל וגו' שאינו רק שליט ה', לכן אמר הכ"ד שהוא מקרא קלר, ושיעורו צתשלטון האלהים אשר התלכו וגו' ישלח את המלאך הגואל אחי ומכל רע שיצדך את הנערים, והוא כענין שאמר אברהם לעבדו זקן ציתו, ה' אלהי השמים אשר לקחני מציח אציו ומאחזך מולדתי ואשר נשבע לי לאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת הוא ישלח מלאכו לפניך וגו', וכתי' הכ"ד, ע"ש. אמנם איך לתוספת מלין אלה על לשון המקרא, כי קשר המקראות אלו הוא כפשוטו הנהוג בכל המקומות, שהתחלתו מקשר תחלה שצמו של מקום ואח"כ המצוקים ומנוו, כמו (וישלח) אלהי אציו אברהם האומר אלי וגו' הילני נח, כמו כן פה תחלה סדר יעקב שצמו של מקום צקראו אליו. אתה האלהים אשר התלכו וגו' אתה האלהים הרועה אותי, ואח"כ סדר תפלתו והוא המלאך הגואל יצדך את הנערים, וכן הציטו יצ"ע לכן השכיל ואמר צתרגונו יהא רעוה קדמך דעלאכא דזמנתא לי לנתפרק יתי. אמנם כצר תמה הר"ח מה ענין המלאך הנזכר כאן? האם היתה הכהנה יעקב ע"י מלאך? ומה שאמר צייטו דמוק מאלד, ועוד יש כאן תמי' רצחא הפיך אמר יעקב המלאך הגואל אחי, למה לא הזכיר הסבה ראשונה ית' שהוא הגואל האמתי, ומנוו מצא הצרכה אל הנערים לא מן האמנעי, וכמו שהתחיל האלהים אשר התלכו. וראיתי דצר חדש צמכדרעצ"י (צלק קפ"י) כי שם מלאך הוא שמוא דקצ"ה, וכ"א צתקוניס (ע"י) וצגין דשכינתא איחי כלילא מעילאין ותחאין אחקריאת מלאך ה"ד המלאך הגואל אחי ומכל רע, ויסע מלאך אלהים, ומלאך סניו הוטיעס, יע"ש. וכן צמכדרעצ"י (צראשית ס"א) וירא דוד את מלאך ד' וסרצו שלופס, קצ"ה הוה, כתיב הכא מלאך ה' וכתיב האם המלאך הגואל אחי וכתיב ויסע מלאך האלהים, ושם (ק"יג) עומד לפני מלאך ה' דא אחר לרורא דנשמתין דלדיקין וגו', (ושם ע"ב) וצגי' א"ל יגער ה' צך השטן ולא אמר הנני גוער צך, (וצד קס"ו) מלאך ה' סגי' ליראיו מלאך ה' דא שכינתא ע"ש. וצפרשת רימי (ד' ר"ל) המלאך הגואל דא שכינתא, וצתקונת תקוניס (ד' צ') מלאך סליק כחוסנן חרין שנתן כחדא יאסרוני. ואף צתהשקפה ראשונה נראה זר מאלד למאך אחוה ית' צטס מלאך, מינו צטוס עין הצמינה על עיקר הוראת שם מלאך חין כאן זרות כ"כ, כי שם התאך מלאך הוא מוצרת מלאכה, ע"ו קשת פלח ליד, מי שנמסר לו לעשות מלאכה שולחו והוא עומד תחתיו וצמקומו נקרא מלאך ומלשון מלאכה שעוסק צמלאכת זולתו (געשפאטפאיערער), והנחתו הראשונה על המלאכים העליונים והסכלים הנצדלים העוסקים צמלאכת הצורא ית' צעולות צברא, וצתחוף השם נקראו ג"כ הכחות היסודות הטבעיות הממונים על מלאכה הטבע מלאכים, כמו עושה מלאכיו רוחות ומסרתי אש לרוחי, ונעתק מזה הענין לקראו ג"כ צטס מלאך כל שליט המטולט צשלימות כצדמת לעסקו צמלאכת המשלח שהיה הוא צעלמו עושה, ואין צה פמיחות וגריעות כבוד למשולח כאילו היה עבד ומשרת, זה מין השליט יקרא ג"כ מלאך (געזאנדטער, אצגעפארדנעטער), ולכן לא צמלאכו צמקרא כ"א צמלכים ושרים אשר שולחים לירים כצדדים לפעול ענין יקר ונכבד אלל המלכי' והשרים, כמלאכי צלק אל צלעם ומלאכי יפתח וכדומה, והנה צביאת שמים וארץ עם כל צלחם קראם הכחצ מלאכת ה', כנ"ס כי צו צצת ומכל מלאכתו אשר צרא אלהים לעשות, והוא ית' פועל תמיד יום יום צמלאכת הצריאה להוליא כל הדברים מן הכח אל הפועל, הנה מצמינה זו ספיר רוכל למאך אחוה ית' צטס מלאך ומלשון מלאכה שפועל ועוסק תמיד כציכול צמלאכת הצריאה (אללשפאטער, אללוירקער) דוונה לשם אלהים שהוא תואך אליו ית' ונקראו גם המלאכים כן, וכל שופט ומנהיג, ככה שם מלאך, ונקרא הוא ית' צטס חמונן כצפוכה מינו מנעשה ידי חמונן, מעשגי ידי חומנתו של הקצ"ה. לפי"ז כשאומר יעקב המלאך הגואל אחי חין כוונתו על מלאך חמנעי שליט השגחה, רק על הסבה הראשונה ית' והוא הוא הגואל אחי ומכל רע ומנוו יושפעו הצרכות, וצזה חין לשון המקרא חסר: (טז) ויקרא בהם שמי. לפי שכל האצות וצנייהס וצני צנייהס נקראו צטס עצרים לפי חולדותם צעצר הנהר ונתירא יוסף טן לא יקראו צניו צטס זה רק צטס מלרים אחר שוללו

שגילו זה לכן זרחה שיקראו בשם עזרים כשאר העזרים (ר"ח אשכנזי). ולדעת הסוברים כי אסנת אשת יוסף היא בת דינה שילדה ונשכה בן ממור המוי (עמ"ס ריגז מ"ו כ' אשר ילדה לו אסנת) אשר לפי שרש גזעם ישנו פגם גדול זמנשה ואפרים עד שהיה אפשר לפקפק זימנשה אם ימנשו אותם מוך שצני ישראל, לכן זרחה יעקב ויקרא בהם שמי ושם אבותי, שלא יהיו טפלים מלהשגב בכלל שצני ישראל, אבל ימנשו כאשר מצני יעקב וכן לאומרים שצני יעקב אבותיהם נשאו אחי שפיר שצני יעקב את אפרים ומנשה זרחה זו גם אם אשנת אסנת שצני שוטימערע מנשה היטה: וירגו לרב. כלשון זה יש חזק יותר מלשון מנשה וכן כדגים, וכן התעיצו עול קשה יותר מלשון עושה עול נחעז, העמיקו סרה יותר מלשון מנשה סרה עמוקה וכן הרבה (רל"ט): וירגו לרב. בכל המקורים לא חתמלאם יותר משאר השצנים, כאשר נפקדו זמנדר וזעזרות מואב, כי זרחה יעקב לזררים לא היטה רק על זמן כניסתם לארץ, כאשר חתם זמנדר זמנדר וזעזרות מואב, כי זרחה לארץ שצנע שנים שצנשו אז חלה עליהם זרחה יעקב, כי נחרצו כדגי הים שאין מוסר לתולדותם, לכן אמר (יהושע י"ז י"ד) עד אשר עד זה זרחה י"ו, כלומר עד אשר נכבשה הארץ, ולכן השיבם יהושע לך היערה וזרחה לך, וע"ז שפיר אמרו זרחה (ז"צ ק"י א) מנשו טפלא או מנשו עין הרע, כי זמן לא כציר נחרצה עד כי חלד לספור. ופירוש רש"י שם זמנשו טפלא למוק (הגר"ח): (י"ז) להסיר אחיה. כל השעלים המורים על המנועה הורחם זכר והסורו, ר"ל המנועה מנשו והמנועה אליו כפי המלות שיתזכרו אליו, כמו וישע ה' אל הכל המנועה אליו, השע ממני מנועה הסתלקות, וכן פעל נשע, וכן פעל סור כאן, ויש ח"כ למלת הסיר הורחם תמונה המנועה המנועה הוסיק מלת להשים על לשון המקרא והוא ללא לוכך: (י"ט) חרעו יהיה מלא הגוים. תיב"ע קבאין זעמוניא, וכפי רש"י גוים רבים ילאו ממנו. ולרש"י מוסב על יהושע טילא מלפנים שינחיל את הארץ, וכל העולם יתמלא זלחת שמועו ושמו כשיעמיד שמה זבזעון וירם זעמוק אילון. ולפי"ז יש לפרש מלא מן זלח ימוו תמלא (איז ט"ו) התמלא זכוכת עורו (שם מ"י) שפירושו לשון כריחה, וטעם מלא הגוים, מכלה ומכריח הגוים יושבי ארץ כנען והם ללא מלכים שצנע יהושע, ולכוונה זו ח"א שליט זעמוניא: (כב) בחרבי ובקשתי. כשהרגו שמועון ולוי את אנשי שכם נחנכו כל קצינותיהם להזווג להם ומגר יעקב כלי מלחמה כגון (רש"י), והוא מנ"ר ששמוען שם ואני נתתי לך שכם אחד זו שכם ודאי, אשר לקחתי מיד האמורי זו ממור אבי שכם וכי אמורי הם? אלא הו' בכלל אמורי, יעו"ש. וזמנדרש ויסעו זפ' ויהי חתם אלהים וגו' ולא רדפו אחרי בני יעקב איתא ח"ל, רבותינו אמרו אשפ"י שלא רדפו אחריהם זפעם הוהי אכל לאחר שצנע שנים רדפו ומתכנסו כל מלכי האמורי על בני יעקב ונקשו להרגם זנצקעת שכם, לפי שלאחר מכן חזר יעקב וצניו לשכם ויצאו שם, אמרו לא די להם שהרגו כל אנשי שכם אלא שיושבים את ארלם, נחנצנו חולם וצאו עליהם להרגם וכו', ולפני חגר העיר היה להם מלחמה כזדה וכו' ויהי יעקב חלים והרג למלך חגר ולמלך סרחה ולמלך ארם ולמלך מנהגי והרג מן ימיו אל שומלכו וכו', ונתקצנו כל האמוריים וצאו אללם זלי כלי מלחמה והיו משתחוים להם ונקשו מהם שיעשו שלום, וזו עשה יעקב עמיהם שלום ושלמו לבני יעקב כל האין ששצו שנים זאחד ונתנו להם מוס, והחזירו להם כל השצני וכו', ומשם והלאה עמוד זשלום עם האמוריים עכ"ל. ומזאת כי יעקב כצב את שכם מן אמוריים זמלחמה וזיד חזקה, וזיה נתיישב המקרא על מוכו לדעת זרחה יעקב. ולדעתם מלת שכם כאן יתבאר הזרחה תמונית וכפולה, שם העיר שכם, והורחם השלק כמו חלקה שכם, ועמוו נתתי לך עיר שכם חלק אחד יותר על אחי, וכתיב"ע יהצית לך קרתא דשכם חולק מד למתא יתיר על ארץ די כסיצית מיריהון דלמוראי זעידין די עלמון לגוה וקניית וסייעית ימתן זסייפי וזקשתי. ולפי"ז אין כאן התנגדות מלד הגייה כמו שחשצ הרש"ד זצ"אירו, וזרחה מפירוש זה שפוא דמוק זעידיו וזכר זפירוט שאר המספרים שהוה יותר דמוק, לדזרחה לקחתי הוא עזר זמקום עמיד, ועוד היה ראוי לכתוב מן הארץ אשר חק מיד האמורי, דזולת זה המוזן שאותו חלק הנוסף לזד הוא שלקח מיד האמורי:

מ"א (א) האספו וגו', הקבצו. פעל חק הונח לרש"י זדרך כלל על אסיפת זכרים ומפחים למוקס אחד זצת אחת, דהיינו שסדזכרים המפחחים זכר מנויים לפניו אך שמופסים ומוקמות הרבה, ואינם חקרים רק שיתקצו יחד זמוקס אחד עד שהיו נכאים כגוף אחד, ופעל קצץ הונח על אסיפת זכרים הנפחים, אחת לאחת שאינם נאספים זצת אחת כענין אסיפה רק נאספים על יד יד זמושך הזמן היום קלת ולומח קלת, כמו ויקצנו את כל אוכל השנים, שלא היה האוכל של ז' שנים מנוי זצת אחת וזמוקס אחד עד שיוכל לומר עליו לשון אסיפה, אלא לשון קצוץ, שהיו מקצלים התזוהא אחת לאחת אל האולרות, וכן את כל שללה תקצן אל מוך קמוצה

רמזה, על השלל הנמנע צעיר ענמה היה כושל ג"כ לשון חסיפה כמ"ש ואוסף שללכם כאוסף החסיל (ישעיה ל"ג). אלא לפי שגם נכסי הרשעים שחוויה לה היו נשרפים עם שלל העיר והם היו מפורזים ח"נך ואילך לכן אמר צלשון קצוץ, וכן כאלו מתחלה אמר להם יעקב האספו ואגידה, שיתאספו יחד צמקום אחד צבת אחת כדי לשמוע יחד מדושי אחרית ימים, ואח"כ אמר צדק פרט שיתקבלו אחד אחד אליו שיטמע כל אחד צפ"ע את תוכחתו וצרכתו לכן אמר הקב"ו: (ד) פחו במים. הוא מוסב על השאת והעו, ר"ל השאת והעו נחרקו מונך ולא נותר מהם כך כלום, ואמר דמים לפי שהם ממהרים ללכת ממוקם שנשפטו ולא נותר מהם כלום, כי השמן שנשפט כשאר מנונו נשפט דבוק צמקונו ויין שנשפט כשאר ריחו (הגר"א), והוא יותר נכון מפירוש המפרשים שלריבים לתוספות מילין על לשון התקרא: כי עליית וגו', או חל"ל. לרבותינו צמטא ראובן שאינו רק צלצול ילועי חציו, אשר לדעתי הוא צמה שקראה בשם פילגש, כמ"ש למעלה ע"פ וילך ראובן וישכב, יע"ש. יראה שאין מלת חללת כאן כענין אל חללת את צדך להזנותה, שנתחללה צביאת איסור על יעקב כמו שימשו המפרשים צזה, אבל חללת הוא כענין חלל מנלכה ושריה, חללת לארץ חזרו, שענינם הורדת דבר מיקרו ומציבותו (העראצויעלען, העראצוירידיגען), וכן מלת עליית אינו העליה לשכיבה רק ענינו הסתלקות והרחקה (זיך ערהעצען, ענעשערנען), כמו נעלה מעל הכרוב (יחזקאל ט'), ואין זה יולא מעיקר לשון העלאה, כי ענינו שמועלה ומשצתו למעלה מן הדבר ואינו מוטעם לדייק צו (דאריצער וועג) כמו שיצאזר זה צלשון מעילה (ויקרא ט"ו), ובענין כי המעללת צי (צמדבר כ"ג) שהוא לשון שמוק וצוין; ויהיה טעם התקרא לא שמת על לנך לחוש על כבוד מעלתה שהיא צאמת אשתי, ובלשונו הרע הורדת שצינות מעלתה לקרותה בשם פילגש: (ה) שמעון ולוי אחים. אמרו צ"ר שמעון ולוי אחים וכלם אינם אחים, אלא אחים צעלה אחת צמעשה שכם וצמכירת יוסף, זה שאמר אח"כ כי צאפם הרגו איש אלו אנשי שכם וצרטונם עקרו שור זה יוסף שנקרא שור. ראו לעקור את יוסף לא שעקרוהו, שהרי יוסף מלך היה, אלא מפני שמשצתם צאותו הפעל היה לעוקרו מן העולם נקרא עוקרין, עקרו לשון את פוסיהם חעקר. (רש"י ור"א) וצוזאר (ע"א י"ג) דעקריה היא נשיית פרקות הבהמה, שאינה נטרפת ולא תמות וזה רק לער צעלי חיים יש צו, והיא תוכל למחית אם יש לה מרעה למחלה. הנה מדעיתם לשכם פעל הריגה, וליוסף רק לשון עקירה, יש פתך גדול לדצרינו צמאמר ויתנכלו אותו להמיתו, שטעמו שהמליחו תחצולת מרמה לעשות עם יוסף דבר שידוונה לעיניו שרואים להמיתו, ועל כוונה זו אמרו לבו ונהרגו אבל צממשצתם לא היחה כוונתם רק להפילו הצורה וכמו שעשו לצסוק, ואף לא מעלת ראובן לא היו עושים פעל ההריגה, כצוזאר שם מלשון התקרא, והפלתם אותו הצורה דומה ממש לנשיית פרקות הבהמה, הגורם לה לער ומונע ממנה ההליכה כרלונה לצד ואין מיחה נמשכת וזה צמחולט, ומנה שאמר ליהודה מטרף צני עליית ידענו שידע ג"כ מאמר יהודה מה צנע כי נהרוג כמ"ש רש"י, מצוזאר שרוע לעקב כל פרטי המעשים שעשו האחים עמו אז, ואם היחה אמתת כוונתם צלבו ונהרגו להרגו צאמת ורק מעלת ראובן מונעו מלגמור פעל ההריגה, למה אמר לשון עקרו התקטין פעולתם המגונה, ויותר היה לו לומר המיתו שור, להגדיל טעם — והצונון עור. דלפי הוצוזאר שרצורם לבו ונהרגו לא היחה רק מן השפה ולחון, כדי להפסידו ולחיינו, וצממשצתם לא ראו רק להפילו הצורה. לכן אמר כאן וצרטונם, כי רלון לצם לא היה מוסכם עם מולא פיהם, הוליאו צשפתם לשון הריגה וצרטונם לא היה רק לעקרו כלומר להפילו הצורה -- ודע דמה שכתב רש"י כאן, מי הם וכי יששכר וזבולון לא הי מדצרים צפני אחיהם הגדולים מהם, וקור דצריו הם מתנחמותא. והמפרשים מתקשים היאך דצרו שמוענו ולוי צפני אחיהם הגדול, ואמר המהרש"ל שלא היה ראובן צאחור פעה שם שהלך לשמש את חציו, וצפטר משכיל לרוד תמה עליו שהרי צדהא חצי וישמע ראובן ויאמר אליהם ראובן אל חשפטו דם, ואמר שהשליכיהו לצור אז הוא שהלך ראובן לשמש את חציו, ע"כ. ומתייהו אינה כלום, כי לא ראה רק דצרי רש"י צפסוק וישצ ראובן אל הצור, שכתב דצמכירתם לא היה ראובן שהגיע יומו לשמש את חציו, ד"א עסוק היה צשקו וצתעניתו, ולא עיין היטב לראות מקור דצרי רש"י כי יש צו משגת המעתיקים שהעתיקו על פסוק אחד שני מאמרים שנאמרו צצבה על פסוקים שונים, דצפסוק וישמע ראובן וייליהו מידם אמר צצבה, והיכן היה ר"א כל אחד ואחד מהם היה משמש את חציו יומו ואותו היום של ראובן היה. וצפסוק וישצ ראובן אל הצור אמר צצבה, והיכן היה ר"א צשקו וצתעניתו, מצוזאר דצצריהם דכמו שלל היה ראובן צסוק הענין דהיינו צמכי"ס, ככה לא היה ראובן עומם צתחלת הענין כלומר מה שנעשה צין האחים קודם אמרם לבו ונהרגו וזה לא ידע ראובן כלום כי לא היה אז עומם. אבל צא אליהם צעת שהרינו קולם לאמר לבו ונהרגו, כי אם היה ראובן עם אחיו צעת כאשר התנכלו אותו להמיתו כלומר התייעלו לעשות תחצולת

תחבולת מרמה שידומה לעיני יוסף שרונים להרגו כדי לאיימו ולהפחידו, אף שלא היה מתעצבות רק להפילו הצורה, אם היה ראובן יודע מהתנכלות זו, היה יודע שמאמרם לבו והכנהו אינו רק איום צעלומה כדי לנצרו, ולא היה לו לרוך להשתדל בהגלתו. וספיר אמר המהרש"ל דצמחיריחם לבו והכנהו לא היה מודברים לפני האם הגדול, כי לא היה אז עומה רק צא אליהם כאשר כבר התחילו אהירה זו, עיקר דברים אלו מצוירים לעיל מצוירים ויתגברו אוחו. ודע שהמפרשים מתקשים צמחיריחם רלו לעקור את יוסף, הא צישראל לשון לעקור עקירה מן העולם ממש דהיינו הכינה, ולא הסגינוו צלשון צמחיריחם לדוד. נראה שפירשו לשון לעקור עקירה מן העולם ממש דהיינו הכינה, ולא הסגינוו צלשון רש"י שכתב, עקרו לשון את סוסיהם תעקר, והוא נשירה הפרסות לצד, והוא צעלומה הסלכתם אוחו הצורה: שכרתיהם. לשון קורבה ואחיה (פערואלדשאלט) כמו נכרתיך ומלחתיך (יחזקאל ט"ו) והוא כפל לשון של שמועו ולוי אחים. כלומר שהיו אחים לרעה, ואחותם וקורבתם הייתה כלי ממש (רש"י), וייתכן להם איכות גופניות ע"ד מליה כמאמר הכניא (ירמיה מ"ז) הוי חרצ לה' עד אנה לא תשקטי האספי אל חעך, ויותר יתכן לומר כי מלת כלי הוא לשון כליון והסתמה, הי"ד היא צמקום ה' כלה אמה עשה, וצמחיריחם ע"מ חלצ אמו, או שהנפרד כלה עימ מזה מצמחיריחם מזה התנופה, והטעם אחרתם וקורבתם הוא כליון והסתמה של ממש: (ו) בסרם. וזה שמדובר צמחיריחם צמחיריחם או מחדם לחדם נקרא סוד (אנפערטרויעטעם געהיימיניסם), וזה הולך רכיל מנגלה סוד, מנגלה ויה סגאמר לו צמחיריחם אצל ויה שלא נודע כ"א לאחד קרוי סתר או תעלומה, דבר סתר לי, להם סתרים, כי הוא יודע תעלומה לצ (געהיימיניסם) (רל"ט): בסרם אל חבא נפשי. כמיימתקו סוד לעשות דבר רע לא ישימוגי נגד עיניהם, ואין לנפשי מצוא צדבר ההוא, וכן כמיימתקו לעשות הדבר שהסכימו לא ייחדו כבודי אחרם לאמר אין זה כבוד לאצינו שאנו כאחדים עמו, ומפני כבוד בית אצינו מן הראוי להמנע מן הרע עכ"ל לא ייחשו אצל ייחשו לעשות כפי העולה על רוחם (רמ"א) והוא נכון, אצל היה ראוי לא צמקום אל: (ז) ארוו אפם. ארוו היפך צדוק, וכאשר הצרכה תוספת האהירה ונגרעת ואמר צדך תפילה שיחמר אפם (רלצ"ט), ולא פירש קללה ממש דלא שייכא כ"כ לחול על דבר שאינו מונשי, אף שהרשות תמונה למליה לעשות את שאינו כאלו שמו, אונס יתכן שאין הנכוון צדור אפם, שחול קללה על האף, כי אמנם טעמו אפם שהוא עז כ"כ עד שחול קללה על הדבר אשר אפם עלול (איהר נאף איט פלוכענד) כלומר חרון אפם לא ישו לעולם ריקם כי יעשה רוחם שמונה וכליון צדבר, וכתיב"ע ליש הוה כרכא דשכס כד עלון לגוה למחרצה צרוגיהון, לפ"ז אין ארוו פערול שהאף יהיה מקולל, רק הוא כעין תואר כמו צדוק שהוא פעם פעיל ופעם תואר כמ"ש ר"פ יחור: (ט) גור אריה. יונשילו לאריה שהוא החזק שבחיות, ורובה לדמותו לאריה קטן לקלותו ורזוזותו יותר מאריה גדול, לכן חספ צי השמות, כי גור לצד יאמר גם על שאר החיות צהיותם קטנים, כמ"ש גם חנין חללו שד הניקו גוריהן, והכוונה פה גור שבמין האריה, והוא סנוך, וכתיב יציע וירושלמי גור צד אריק, ול"ז גור ענין חרור מלשון כל היום יגורו מלחמות, והתגר צו מלחמה, וטעם גור אריה, אריה כשהתחרו צו (אויפגערייטענער לאווע) כי אז הוא מוסכן ציחור: (ד) יששכר חמר גרם. למה שאמרו רצותינו על שמת זלון צלחתך ויששכר צהליך, שעשו שותפות ציניהם, זלון לחוק ימים ישכון ויולא לפרקוטי צמחיריחם ונשכר ונותן לחך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים צמורה, והתנאי הראשי לקניית המורה מיעוט מענוה (כמבואר צפרק קנין תורה) למעט צחכילת מעדנים ושתיית ממתקים, צטיול השדות והכרמים, כמ"ש עד שיתשלל אדם שיכנסו ד"ח צלצו יתשללו שלא יכנסו מעדנים לנפשו, וככלל זה מיעוט דרך ארץ, וכמאמרם עונתן של ת"ח נשבת נשבת, ווטעם זה חקרו טזילה לצעלי קריין שלא יהיה מלויים אלא נשותיהם, הנה יששכר להיותו צומר צעסק המורה היה משליך אחרי גור כל דברים המונעים מעסק המורה והוא אהבת התענוגים, ע"ז יששכר חמור גרם, ר"ל טיהר מעשר כל תאות התענוגים, כי הכתובים יכנו את המענוגי הגופיים צשם חמור, על השטופים צתאות התענוגים אמר (יחזקאל כ"ג) אשר צער חמורם צשכרם. ושם חמור הוכח על צהמה זו לרתימת דמי' (היטלינגעם טהיר) מן מעי חמורו. והיין שמוטצו להרתיח גוף שותיו נקרא מוטעם זה חמור (ודם ענב טשתה חמור), והאומה המפורסמת למשוקעי התאות המגונה, נאמר עליהם עם הדומה לחמור. והאדם צימי עליי שמוטצו אז לרדוף אחר התענוגים מוכנה מצרותינו צשם חמור טוער. ומלת גרם הוא מן ועלמותיהם יגרם, לא גרמו לצוקר (לפני"ג) ענין שצירת עלמות. ואמר כאן חמור גרם, יששכר היה מושצר תאות נפשו הצהונית כל ילבו אחרי מענוגי חמוריותו (לעברנאלמעט דאס טהירייעט) אונס לפי שאין טוב לאדם לפרוש עלונו מכל דבר חמור לאכול להם צר ומים לחץ ולהתענות, ולריך להיטיב עם עלונו מעט לזרך צריאות גופו, והפורש עלונו מן היין אמרה תורה שלריך כפרה. וכן אי אפשר שיפרוש עלונו מדרך ארץ מכל וכל,

הוא מחוייב לקיים מצות עונה לפניה ורציה. הנה על אותו מעט מן המעט מתענה הגוף שמייח האדם להסגיר צו גופו ולתת מקום לנפשו הנהימית החומרית, אשר רוצץ בן המשתפחים: משפחים מן צעורה יפסני (איוצ טי) שפי' יכתני, ואכות אותו טחון תרגומו ושפית ימי. ומה הוא יסופך ראש, יכתת וירנץ ראשך. הנה אשר שאמר חנוור גרם, שתאות נפשו הנהימית נשברה ומחלטה עד שאין צרכה להתלטה אל רדיפת התענוגים. אשר רוצץ בן המשתפחים, ר"ל לא שנתצטלה החאיה הנהימית לגוירי חללס, כי האדם להיותו חומרי לריך להשאיר מעט מצהמת חומריותו ויתן לה מקום מעט לנוח בין שצרים קטנים המנווליים ומכותמים דק דק היטב (רוהעט חן לערמאלמעטן סהיילכען). בעין זה אשר צומכרשצ"י רנ"ג, זכאה חולקי' דהאוז צר נש לאשתלל צאורייתא, כיון דחיהו פתח צאורייתא, כל אינון זנון זישין אעיל לון צנוקיי דהחומא רצא ופסית לי' למחור ונחית לי' יצטפסי דתחות עשרא דזוהמי קשרא, צגיני כך ישכר דאשתללותי' צאורייתא כפית לי' למחור ונחית לי' מהחאיה גרם המעלות דחיהו סליק למזאא עלמא, וטו"י מדורי' בין המשתפחים בין זוהמני דעספרא לעפרא — וירא מנוח וגו'. נגד מה שנאמר צנלון למוף ימים ישכון, שפירש חניד למקום הסכנה, והס חניד חסרי מנוחה ומפחד גלי הים ורות סערה, אשר על יששכר, שהוא צמר יותר בחלק הארצי להשאר צודינה לשבח צמנוחה, כי התגרנים השולחים חיות כלב ימים ניסעים ממקום למקום לקנות ולמכור, ולבם מלא מחשבות עסקים רבים, אי אפשר להם לעמוד צמורה כראוי, כי אם נפשו דבקה בעסקיו איך תדבק צעיון התורה הגריכה דעה ללולה, כמאמרם לא מעבר לים היא לא תנלא תורה צמחריים וצמחריים. לכן צמר יששכר יותר צמנוחה הארצי והמדריית, להיותו מוכשר צו לקנות קנין טעוץ האמתי היא התורה להשתמשע צה צנעימות נחם. — ויש סכמו לצבול. עול תורה, וחסם הכחוד ולא פירש מה לצבול. ואפשר לפי שהתורה נקראה צמס נתנה ככחוד (תהלים ס"ח) עליה למרוס לקחת מתנות צמס (ע"ש חמרוס רש"י) וכמו ששרש סבל משותף עם שרש משא לענין מענוסה (לחפני) ככה משותפים יחד להורחא מנחה, וישא משאות נחית פניו דיוסף, לשון מנחה, ככה סבל צלשון מנחה על מנחה, שולח סבלות (קדושין כ') דמוכלי וחמ"כ ונקדשי, וככלל צלשון לצבול מתנה התורה, שיששכר קיבל מרגון נפשו לשאת עליו משאת התורה שהיא מנחה וסבלות השלמה לישראל מאזר צית המלך העליון ית'. — ויהי לנח עובד. קיום גופו ולרכי חיותו היה לו ליששכר, מן המס והמכס שיתן לו מוצלון שהיה עובד ועוסק כל ימי עסקים צנוקה וקנין צמיות. (ער ערהפלט זין דורך דיה אגנאצען דעם ערווערצעטערעבענדען). ויהי כמו ויהי ריב ונדון ישא (סצקוק א) לרש"י ויהי, הוה ומתקיים. ויהי ערך (ש"א כ"ח) ויהי תרגומו והוה צעדי', כלומר דוד שהוה שונא שלך יש לו קיום והעמדה. (ואי' לחוספת מלת עם כמו שחשב הר"ק סס) יהי קריע צחך המים, פירש"י לדעת רבותינו, יתחוק הרקיע, הרקיע שהיה צלשון מים רופפים, צמיי יקרוש ויהיה לו העמדה וקיום. ויהי סס עם ה' חרבעים יום, ונשה שהיה מוסר מחון ומחיה, היה לו קיום והעמדה ממחון רומני חלהית. וכן יששכר להמנחתו צמורה צלי עסקים מדיניים, היה לו מחון ומחיה לקיום גופו מן המס והמכס של העובד והעוסק. למ"ד לנח כלמ"ד הרה לזנונים, ע"י זנונים, ע"י נח: רבץ בין המשפחים. אם נפרש רוצץ על החמור ומשתפחים חמונין, לא נדע מה הן החמונין, והנה דברז"ל מלי הרבה לשון מקום השפחה שיות קרה על האש, וכ"ה צלשון מקרא שפות הסיר שפות וצנין הציח ציחוקאל אשר והשפחים טעם אחד מקום צבול הזבחים, לכן יראה שפעל רוצץ נאמר על יששכר, ר"ל הוא מתעלל ואוהב הנונוחה מנחן ללחא למלחנה, ובחור תחמי להיות לנח עובד, ואמר צדי"ג יששכר הוא חמור גרם צבל עלמות דל צמר וחה המלון הרבה משאר חמורים שכולס מלוניים ודלי צמר ציחור, כן יששכר עלל רוצץ חמיד בין מקום שפחה קדרות להחמנם, ודך הכחודים לגנות העלל צנה, טען עלל ידו צלחת, הוא כלי צבול סס, מחורף עלל לא יפרוש, וכן ועלל על התחור, ודורה גיחה את המנחן ללכת למלחמה ה' ואמרה לנח יצבת בין המשתפחים, להחנות כעלל מלון לשמוע טריקות עדרים סביב ציחך; והנה מלח הנותן חמרי שפר צנפתלי חן הכותם מוכס על חילה רח על נפתלי (הי"ל); (יח) לישועתך קייתי. הי"ף לכח דן, ועמנו חקיה להי שישיע לך וישגבך על הכחומים (רש"י ורצ"ע), וראיתי ליימ צעם המקרא, כי אז חוק החולי על יעקב והתפלל שישיענו השם ויחזק עוד כמו עד שיצרך גם שאר צניו. ואין טעם צזה, ומי הרשהו לעשות עלמו כמנחל לאמר מה שלא ראה: (י"ב) והוא יגד. מלת והוא יורה דבר חדוש, ור"ל חף על פי שנתחלה יצוור גדודים עליו חמנם צסוק יספך הדבר כי הוא יגד צמלות חויציו; וכן צלון למוף ימים ישכון וצבל זאת יהיה מלי חמיד למוף חיות חמרים לעשות סמורה צמולים חמרים; וכן מאשר שונח למנו ולא זה צבלד כי לחמו שמה יהיה כי גם הוא ימן שאר מעודים החויים לשלמן מלך וע"י יורה מלת והוא (הי"ל). ודעת רח"ה

חזיה כי יגדלוהו הוא מגזרת העורכים לגד שלחן שהוא שם על כוכב דק המורה על הלחה, וכמעט צא גד, והפעולה המגזרת מן גד הוא יגדו, ועמם המקרא בחסלה יללח הגדוד עליו, אזל הוא יגדוהו ויללחטו לכסוף: (כ"ט) איליה. ענינו נקעה ומישור כמו חלוי ממלא, חילון שארן, דחברוהו מישר (עצבנו פֿלֿאָכע) עמ"ש ריש פ' וירא: שלחה. פשוטה בגדלה ורמזה (ערשטרעקקט, אויסגעצרייטעט) כמו משלח קליריה, ימלח טרשיו: אמרי שפאר. פי' חילנות חסודות צפירות, כמו המורש והאמיר (ישעיה י"ז) פירש"י האמיר הוא יער מקום חילנות, ולראצ"ע שם אמיר הוא המעולה שבזוחים. ועמם המקרא, ארץ נפתלי יהיה נקעה ומישור ומחפסט מאל, המלנייה חילנות צפירות היות חסודים. ח"ש צמד"ר (פ' ל"ח ל"ט) מדבר באלו שכולה בית השלחין ה"ד מכרת ועד ים הערבה, חו נקעת גוסר שהיא ממרת את פירותיה כאיל, הנותן אמיר שטר שאלו ממכרת. וכן נמשה אחר צרכת נפתלי ומלא צרכת ה', ואמרו עליו צפרי זו נקעת גיוסר, ים ודרום ירשה, ים זה ים של קופני (כנרת), ודרום זה ים של טבריה, וזיארשע ("ע) מוצא נפתלי נפתלי קת, ואמרו (במגלה ר') קת זו טבריה, ומוצא שם שבול נפתלי הולך צפאת הדרומי מוערב כלפי מזרח, ומזר הגבול ממזרח כלפי מערב צפאת האפוי שהוא לדרומה של זבולון, ומערבה של נפתלי למזרחם של אשר, ולנפתלי היה כל הידרן כולה, ולכן קרא את ארצו חילה שזוהי, שהיה מחפסט ומתחבז מאל, ויראה כי מה שאמרו כאן צמד"ש מאלץ נפתלי שכולה בית השלחין, אץ פירש כצית השלחין לעלמא טריכיים להשקותה, כי גם גות המשלחין פירות שכולה בית נקרא צית השלחין, כ"צ (ס"ח) מאי שלחין גיטוימחא טנא' שלחין פדמס רימונים, ולזה אמר כאן צמד"ש, למה הוא קורא גוסר בני שרים, ר"ל גות רחויית לשרים למשיבותם. כיל פירושא דך קרא לדעת צעלי המדרש, וראייה למצא אחר שמשמש חילה מן כאלה וכלון (אייבע), ואינו נראה כי זה מין חילן שאינו עושה פירות מועזבים כ"כ: (כ"ד) אביר יעקב. פי' לשון עולם ומחוק כמו אביר הרועים (ש"ח כ"ח), האשון ממשקל הקל, והשני ממשקל הכבד; והרש"ם כי מלת אביר כאן צמד"ש פתיח הוא ענין צריה. ועמנו המוצר והמוצח (דעם אויסערלעזענטעטען), והגשר ג"כ אביר צמד"ש ע"מ גביר, או אביר צמד"ש ע"מ ניזר, או אביר ע"מ צחור שבמכות ג"כ צחיר ה' ואינו כן שם אביר צפת"ח כמו אבירי צן אבירי לז וכדומה, כי אלה מלשון אביר והמקור אלה צעלי אבירים (צענגלידערט, כאָצוסטע) דהיינו צעלי כח מרובה: משם רעה. להר"ק מלת משם יורה על הזמן כמו מאל, וכ"כ הראצ"ע שם ר"י גאות, והשיצ עליו צ"ע עקב כי כזה לא מלאוהו בלשון המקרא, והרש"ד פירש מלת משם מוסב על המקום שסבל זו לרומיו והוא הצור ששמוהו צו, והמקורן כזה מציח האסורים ילא למלוך, וגם זה דחוק להבט מלת משם על מקום שאין זכר לו במקום זה, וי"ל מלת משם הוא מענין שמונה, וקטר לדברי מהראצ"ע שאמר (כ"ב) השם סוף שער ה' ח"ל כי שמה ושמונה מגזרת שם, והטעם כי לא נאמר מהיישוב רק השם ואמר שם המפרש מלת שמונה יתכן היותו מוצר משהי מלות שם-מה, והכוונה שלא ימלא צה ישוב ולא דבר זולתי השם לצד והוא מקום ריקות מכל דבר, ע"כ. ובה יאזרו לט כמה מקראות שהם דחוקים לפירוש המפרשים כמו (ישקאל ל"ט) אהן לגוה מקום-שם קצר, שהיא הפוך לדעת המפרשים, שהיה ראוי לומר אהן לגוה שם מקום קצר, ואם מלת שם מענין שמונה, לשון המקרא ישר, ועמנו מקום שהיא שמה יחיד לגוה להקצר שם, וכמו שמצא אח"כ גי העובדים וחוסמת היא את העובדים, שמוצו פגרים שישלו שם יחלדו את העובדים מעצור שם, צמקום השמש יקברוהו ואת העוהו ולא יצאו לקבורה צמקום יישוב בני אדם ויורה על אמתת פירות זה כי מלת מקום-שם מכוונת צמק (מקום-שם, וויסעטע שטעללע), וכן על נהרות צבל שם יצצו גם צכיו, גם כזה מלת שם דחוק והוא למותר, כי מה היה חסר אם אמר. על נהרות צבל יצצו, צבל מלת שם, גם מה צא לרבות כמה שאמר אחריו גם צכיו ואם מלת שם מענין שמונה יהיה ענינו כמו ואני יושב משומם (עזרא ט'), וטעמו על נהרות צבל יצצו משוממים גם צכיו, ומזה הענין מלת משם שאמר כאן, והוא מוסב על מה שאמר צענין, וימרוהו רבו וישטוהו, שעל ידי זה היה יוסף משוקע בלעבר ושמונו, עז"ל כאן, וימרוהו רבו וישטוהו וגו' מידי אביר יעקב משם רועה כלומר מידי הקצ"ה נעשה לרועה משוממותו ולערו (פֿאָך דער צעטריכיים איין הירט, שטאממאפֿאטער ישרא"ל), ומלת משם משרת לשנים משם רועה, משם אבן ישראל, כי משוממותו ולערו נעשה רועה, לכלכל כל אשתי הארץ צממתו גם נעשה אבן ישראל, כי היה להם כאבן פנה שבקרבן זיית האומה שהיא מעניד שתי כחלי האומה, כן הוא העמיד את כל משפחתו וצית אציו: ואוקלם הסב מלת משם על אביר יעקב, דהרמס משם רועה דמיינריה, וכן כתב הראצ"ע, משם רוח אביר יעקב שהוא השם, וכ"ד רש"י כו"ש הרא"ם, אמנם מלת השם דחוק והיה יתד רחוי מלת ומנו. לכן י"ל, לפי המוצא (וישצ ל"ט כ') צריה שם צצית הספר, דמלת שמים יקודו העיקרי שם, ועיקר

הראשון

הוראתו גזרה מעלה, ע"ש. לפי"ז שפיר יכנו המקראות אחת ית' שמים, כמו שחו צמוים פיהם, וכן במקומות רבות, מוצאים (וינא כ"ח י"ז) זה שער השמים ע"ש. זה צמלמו מוצנו צמלת שם שהוא הימיד מונח שמים, כי הוא ית' הגזרה על כל גזוים לצלי חכלית (אללערהאצננטע, אללערהאצננטע) ועטם ומטע רועה, מן העליון שנעליונים זכר להיות רועה לכלכל את אציו ואת אציו צמרם ואת המדינה בכלל, וזכר להיות אצן ישראל: (בז) יאבל עד, יחלק שלל. הציה והשלל נקרא עד וענין העזרה, והקרה כמו עד ירח (איוב כ"ה) אברהם גד (משלי כ"ה) כלומר יסיר את הירח, ומסיר בגדו, והציה והשלל יסור מצעליו ויצו לשולליו. ועש"ז נקרא הציה גם כן צעם שלל, והוא גם כן ענין הקרה כמו ונאל הצדל, מוליך יועזים שולל, למחוקר דעת, וענין שליטה שהוקר ושלל מצעליו, זה שחרגם אונקלם כל לשון שלל עדאה, שהוא ענין הקרה. כי תרגום לא יסורו לא יעידון, ח"ש צמדש צקצנות הכחוז מדכר. צצקר יאכל עד את הכזם האחד תעשה צצקר, ולערב יחלק שלל, את השני תעשה צין הערבים, וכת"א. ומכוים הקצנות צעם עד ושלל, לפי שחכלים היא הכפרה, שעיקר המכוון צלשון כפרה, קטח העון והקרחו כמ"ש צחרי, ותרגום לא תוכלי כפרה (ישעיה מ"ז) לאעדיותא: (כה) אשר בכרבתו. כמו צרכתו שחקיימה זו, אלו אמר איש צרכתו היה פי" צרכה מיוחדת לכל איש, כמו איש כלשונו כל אחד לשון מיוחד, אבל אשר צרכתו משמעו אשר הוא ממש צבונה הצאה לו צעתיד (רל"ט): (לא) יצחק ואת רבקה. ואע"ז דאסור לצן לקרוא את אצותיו צעום צין צמייס צין לאמר מותם (צקדושין ד' למ"ד), זה אינו רק כשמוכיר שנים לצד אבל כשאומר אציו מותר כמו אצל חלפתא, אצל יוחי, לזוסעאי אצל, ינאי אצל, (כונש"כ הגר"א ציו"ד סי' רנ"ז סקל"ד). ואחרי שאמר תחלה קצרו אחי אל אצותי, לכן מותר לו להזכיר שנים. אמנם מה שאמר יוסף אשר נשבע לאצרהם לינחק וליעקב (לקמן נ' כ"ד) וכן ינחק אמר (לעיל כ"ה ד') ויחן לך את צרכת אצרהם לריך ציאור. וקרוצ לומר דשאני שנות שלשת האצות ומל שנות צני אדם, כי כל שאר השנות אינם רק מקריים לפי מה שזדמן צפי האצות לקרות שם צנייהם, וכל עוד שלא ישתדל הן להכין נשאו אים מן אצות מן האנחות האנחות לקרות לו אצת מן השנות המוארים המצובאים להקרא חכם או נבון לדיק או עניו וכדומה, פמיתות גדולה הוא לו אם יאמר כל ימיו צעם תולדתו לצד, ולזה הקורא את אציו צעם תולדתו יורה זו פמיתת מעלה והעבר כצודו, אבל שם שלשת האצות אצרהם ינחק יעקב הם שנות אשר פי השם נקצם להקרא כן, וכי יש לך משיצות גדולה מיו אשר טרם נולדו צצקן וקודם הולדס הימה עין ה' עליהם להדיעם צעם, אשר יורה צלי ספק על יחרון מעלות נפטותיהם, ולזה כבוד גדול הוא להם אם יקראום זרעם אחריהם צעם הנכבד אשר מפי השם יאל לקרותם זו. דוגמא לזה דצינמא ל"ח אמר"י דלא מפקין צמיייו דרשעי, וכתב הריב"זא וי"ט מפקין צמיי" דישמעאל כיון שהקצ"ים קראו צאותו השם:

ג (ג) ויבכו אותו. פעל צני הוא לרש"פ מגזרת צך אשר יורה על דבר מעורף ומצולצל, כמו מצוסה ומצוכה (ישעיה כ"ב), עתה תהי" מנצחתם (מייכה ז'), והצכיה היא התגלות המצוכה צלצל והיאצותו לחון עיי" הכנות קול והורדת דמעוה, והוא אינו ענין הנעשה צכונה כ"א צכרת ענני הצה והנכנסת לעב ויגון או שמתה יתרה, שצכל חלה הענינים הדם הכנסם צלל סוצב הולך צעגול וצורך מולאת תורם לדפיקת הלצ ולחצו וצמענד הזה אינ האדם יכול לצכות, כי לחץ הלצ מעכצו, אבל אח"כ כשיחרוקן על יד יד וננער הדם ללאת או יחטיל הצכי, אם צהרמת קול רם אין צחשאי אם צהורדת דמעוה או צלעדס הכל כפי הרצנת האדם ומצו ואיכותו וכפי סומר הענין הגרם לצכי, צכיתת התטקות צהרמת קול צלי דמעוה, צכיה של שמתה צדמעוה צלי קול, ושאלר הצכיות צין צזה צין צלי זה וצין צזה וצזה: (ז) ויעלו אותו וגו'. ככר החכר למעלה ההצל צין הוראת לירוף הגופים הצה צמלת את אחי, לצין הוראת לירוף הגופים הצה צמלת עם עמי, מלת את מורה על הצבור עם הגוף עלמו צסוה אליו, ומלת עם מורה על הצבור עם מקרי הגוף או קניינו או עם שאר מה ששייך לו ומתייחס אליו אף צזולת שווי גמור עם הגוף עלמו, ולזה על ענדי פעה שסם השרסם המצובים שעלו עמו צסוה וצצורה אחת יסול מלת אמו, ועל הרצב והשרשים השלטים מיוסף ולא הלכו אמו צסוה כ"א לשמשו ואפשר יוס או יומים קודם לו או אחריו יסול מלת עמו: (ח) ויעל עשו: העלה עמו גם רכב, כמו ויעל עולות לשון מעעיל, כי טעם יוסף מן תקראנה מלחמה על הדרך, או יערערו עליו צני עשו בל המערה. וכן היה צמות כמחכר ציוסף צן גוריון. כי לפו צן אליפו צה להלחם צהם, ויוסף ומילו מפשו אותו ואת כל גבוריו ויצא אותם מצרימה, ויש שם צצית האסורים כל ימיו יוסף: (יא) אבל, אינ שם אבל לרש"פ לשון תונה והספד כמו שרגילין לפרשו (פרוער), כ"א לשון צלצל וערוף הדעת, שאין דעתו של המתאצל מיוצב עליו ואינו יודע מה לעשות (פֿערויררעט), וכענין מצוכה, אלא שצמנצוכה חלוקה

רוצה ללכת מנוצח וחינו מולא לו מולא, ונצלות אינו מתחלל ללכת מעניו, נשכר נעשה המעשה ואין להשיב, אלא שמתענותו ומולצלים ואין להם סדר הראוי, ולפי שכתב שים אצל יש חוגה וכן להפך לכן נא אצל לשעמים צמקים חוגה, כמו כהפך לאצל מחולני, והפכתי אצלם לשון, אצל צעלם חוגה לחוד ואצל לחוד, שהיגון פעל הלכ, והאצל פעל המעשה, ומשום כך נא לרוב צהתפעל ויתאצל על בנו, והתאצלו העם מאד, לפי שהתאצל הוא מקבצ לעלמו זה הכלול, צהוא מלייר לפניו תמיד מקרה שקרה ומלצל ומתענותו עיי, כי אם לא יחור תמיד את הדבר תתיצב דעתי ויחזרו ליוריו לקדרם, ערש"י (כתובות ד"ו ז') ד"ה ואז"י, אצל עריד טרדה דרשות, שאין לערו מלוא אעפ"י שאצלותו מלוא: (יד) יוסף וגו' וכל העלים. צמחם היו הולכים האצלים תחלה, ושאר הוולכים היו צאים אחריהם, אמנם צהליכתם זכר האצלים צמחונה. שנאמר ויעלו אחר כל עבדי פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים וכל בית יוסף ואמיו, כי בני יעקב האצלים היו הולכים צמחית המנחה, וכן הוא מנהיגו היום הזה, שכאשר יוליט המה לקבור ילכו העם צראשונה והאצלים צמחונה, אמנם צמחם מן הקבורה ישובו האצלים צמחלה ושאר העם אחריהם (ר"א): (טו) לו ישטמנו יוסף. הלואי שישטמנו יוסף, אך השב ישיב וגו', כלומר שיהיה ככה התכלית כמו שהיתה תכלית המנחה אשר אהנו היינו שואלים אותו (צ"ב), וזהו מלת לו מוצא כצמח וקומו: (כ) חישבתם עלי רעה. מוקרא זה מוכח ללא כדעת המפרשים המייחסים מוכיח יוסף לאמיו, דאי כדכריהם היה לו ליוסף להזכיר לשון עשיה הנותל על מעשה המוכיח, כי מדך הכתובים לומר עשיה עם מעשה, כמו (ירמיה כ"ו) אשר אנכי חושב לעשות (ס"ג) ואמר (ס"ח) חשבתי לעשות לו (ובנחמיה ו') חושבים לעשות לי רעה, והיה לו לומר גם כאן חשבתי לעשות לי רעה, ומדלא הזכיר רק לשון מעשה יורה צדק שחיים לא מכרוהו, רק המדיניים הם משכרוהו והעלוהו מן הצור והם מכרוהו לישמעאלים, ומאמר יהודה לזו ונמכרו לא ילא מוננו מן הכח אל הפועל, רק המדיניים שקדמו לזו אל הצור טרם צוה לישמעאלים הם מכרוהו צלתי ידיעת האחים, ומאמר יוסף מכתם אותי אינו פעל מונע רק פעל מקבצ צמחם עם — והר"א (צ"ב ויג) התעורר, להפליא, הא' האחים היו ראוים לעונש גדול, כי מה שנתקן הטוב מונעשיהם לא יילם מעון, ועכ"פ היה להם לענות נפשם צום בני על פשעם, והם היו אשמים רשונים ראשי שבט ישראל, ואיך נא הקפור הזה המנונה צמחה מכלי שיזכור שהריחם עליו השיי. ע"פ שהאר"ך, תמיהתו גדולה מאד אם תיחס המכירה אל האחים עצמם, אמנם לפי המוצא שהאחים לא שלחו ידם בפועל המכירה, ומהשם היתה נכזה שלא יאונה און ללדיקים כמותם, והמכירה נעשה מן המדיניים צלתי ידיעת האחים, גם מתעבתם למכרו היתה לפי דעתם לטובתו שחשדוהו מקבצ חלונותיו שמהרהר כל היום להתנשא על אמיו, לכן הכיניו למקור צדי אחרים ובהכניעו תחת יד המושל עליו יכניע את לצבו וישלם רוח צקצו צל יתגאה עור. גם מאמרם לכו ונהרגוהו לא היה רק להפחידו חינת עות, לא לשפוך דם נקי כמוצא ציתנכלו אותו, הנה על כל אלה נשלמו האחים מדה כנגד מדה, גם עליהם נפלה חינת עות כאשר נשדו להיות מרגלים אשר לנימוסי המדינות אחת דתם למות. ומתעבתם למקור צדי אחרים להיות עבד למו, טב גמולם על ראשם צדק הגזיע עד שנכניעו לאמר ואנחנו נהיה לאדוני לעבדים. ויהודה ראש המדברים למכרו ושכל את אציו, חל עליו פרי מעלליו להוליד שני בני מות וכאשר שכול מנשיהם (כח"ט הרע"ט) וכמה פעמים המתקנו צמחם אשמים אהנו וגו' אלהים מלא את עון עבדך וגו': (כ"א) אנבי אבלבל. לפי שהנשיחם לכלכלם ולהאכילם משלו צאופן שהם מנפים לשולחן אחרים, ע"ז נחמם דבר על לבם על ענין זה שלא יתעצבו צכך אצל יחס צעייניהם מכלכלים משל עצמם צמחה וצטוב לצב:

ברוך רחמנא רישיען.

